

ההגרי תורה

יו"ל ע"י חברות הגורי תורה - ישבר באהליך דקהל חסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישבר דוב ענגלענדער זצ"ל

גליון תרי"ז פר' וישב - חנוכה תשפ"ד
מסכת זבחים קוד: - קו.

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

וישב

**ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך
ושלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק
חברון ויבא שכמה.**

ובתרגום יונתן ואמר ליה אזל כדון חמי
ית שלם אחך וית שלם ענא ואתיבני פתגמא
ושדרייה על עסק עיטא עמיקתא דאתמלל עם
אברהם בחברון ובההוא יומא הוי שרוי גלותא
דמצרים וקם ואתא יוסף לשכם, ובפ"י על
התרגום יונתן שם מפרש מש"כ דההוא יומא
שרוי גלותא דמצרים, רצונו לומר, שאותו היום
גרם לו גלות מצרים במה שחטאו במכירת יוסף.

ואפשר לומר בעוד אופן וגם להבין אריכות
הלשון לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום
הצאן, דהוה ליה לומר את שלום אחיך והצאן,
והנה כ"ק דודי ז"ל אמר שיעקב אע"ה רמז
ליוסף שיראה את שלום הצאן היינו שיראה את
שלום בני ישראל בגלות מצרים, וכדכתיב רועה
ישראל נוהג כצאן יוסף, ואמר בשם כ"ק זקני
ז"ל דאי' בזה"ק דמכירת יוסף למצרים היה נס,
דמצרים נקראת ערות הארץ, ולולי שיוסף הצדיק
עשה הכנה לבני ישראל במצרים וקידש את כל
המקומות, לא היה ייתכן שבני ישראל יחזיקו
עצמם שם, והרי התכלית של גלות מצרים היה
גאולת מצרים, וזה היה ע"י ההכנה של יוסה"צ,
ובזה פ"י הכוונה בתרג"י ובההוא יומא הוי שרוי
גלותא דמצרים היינו שהתחיל אז ההכנה לגלות
מצרים, ע"כ.

וי"ל עוד דהנה היום הוא היו"ד של הרה"ק
רבי יוחנן מקארלין זצ"ל והיה כאן יהודי בבני
ברק [ר' מענדל קירשנבוים ע"ה] שהיה משמש
אצלו, ושמעתי ממנו הרבה ענינים נשגבים שראה
אצלו, ושמעתי שאמר בשמו על ענין המרגלים
ששלח משה רבינו ע"ה ומהיכן הגיע זאת שנגרם
מזה בכייה לדורות, אלא זה הגיע אליהם ממה
שיוסף הצדיק אמר לאחיו שבטי י-ה מרגלים
אתם, דכשהצדיק מוציא איזה דיבור מפיו זה
עושה רושם ודבריו מתקיימים, ומזה נגרם שבנ"י
אכן שלחו מרגלים ונשאר עוד ארבעים שנה
במדבר, ע"כ.

ובזה יש לומר בדרך רמז הכוונה ג"כ כאן
שיעקב אע"ה אמר ליוסף לך נא ראה את שלום
אחיך ואת שלום הצאן, ורמז לו ג"כ על ענין

בא לו נסיון של אשת פוטיפה, ואז נראתה לו
דמות דיוקנו של אביו, היינו שזכר מה שאמר
לו יעקב אע"ה לך נא ראה את שלום אחיך, שזה
בא לו מחמת שלא נהג בשלום עם אחיו שהביא
דיבתם רעה. ומזה דהעצה לינצל מרעה ומכל
צער ונוק, וגם לזכות להשפעות טובות ופרנסה
הוא על ידי שחיים בשלום עם כל אחד ויוכל
לדבר שלום עם אחיו.

השי"ת יעזור שזכות אבות יגן על הבנים
מתוך נחת וכל טוב.

ס"ג שב"ק פר' וישב שנת תשע"ח

**ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת
שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק
חברון ויבא שכמה.**

וילה"ב למה הוצרך לשלוח את יוסף לראות
את שלום אחיו, הלא היה להם סדר לבא כל
יום אחד מן השבטים להיות אצל יעקב כמ"ש
רש"י אח"כ עה"פ וישב ראובן אל הבור (שם סט),
ועוד יש להבין הלשון לך נא ראה את שלום
אחיך וגו' והיה צריך לומר לך נא בקש שלום
אחיך [כדכתיב בקש שלום ורדפהו]. והענין הוא
כך דהנה כ"ק דודי (מרן מהר"א ז"ע) ז"ל אמר
בשם כ"ק אא"ז (מרן מהר"י ז"ע) ז"ל על מש"כ
בעת מכירת יוסף וישבו לאכול לחם (לו, כה),
דצלה"ב היתכן שישבו לאכול לחם בשלוות נפש
אחר שזרקו את אחיהם לבוה, ואמר כ"ק אא"ז
ז"ל הענין בזה דבאמת נסתפקו השבטים מה
לעשות עם יוסף, והנה איתא דשעת אכילה אצל
הצדיקים הוא זמן של ישוב הדעת, ע"כ התיישבו
לאכול ליישב דעתם בענין, וראו והנה אורחת
ישמעאלים באה, הבינו מזה שרצון השי"ת הוא
שימכרו את יוסף למצרים דאי' בזה"ק (ח"א
קצ"ז ע"א) שמכירת יוסף למצרים היה נס לבני
ישראל כדי שיהיה הכנה לבני ישראל לטהר את
מצרים ערות הארץ שיוכלו להחזיק את עצמם
עד הגאולה להיות ראויים להגאל.

ועפ"ז פ"י כ"ק דודי ז"ל בדרך רמז מה
ששלח יעקב אע"ה את יוסף לראות את שלום
הצאן רמז לו שעליו מוטל לראות ולבקש שלום
הצאן הם בני ישראל והיינו שיעשה הכנה לבנ"י
במצרים שיוכלו להחזיק עצמם להיות ראויים
להיגאל, ובה פ"י ג"כ כוונת התרגום יונתן כאן,
ומן ההוא יומא הוי שרוי גלותא דמצרים, שבה
היתה ההתחלה דגלות מצרים, ע"כ.

עוד איתא בשם כ"ק זקני (מרן מהר"ד ז"ע)
ז"ל עמ"ד בגמ' (סוטה לו) ויהי כהיום הזה ויבא
הביתה לעשות מלאכתו וגו' [וברש"י כאן ג"כ
הביא המחלוקת] ח"א מלאכתו ממש וח"א וכו'
אלא שדמות דיוקנו של אביו נראית לו בחלון,
וצלה"ב דא"כ שראה המשך בעמוד ג'

גלות מצרים שיצטרך לרעות את הצאן אלו בני
ישראל, וכיון שהוציא יעקב אע"ה היינו הצדיק
דבר זה מפיו מיד התחיל גלות מצרים דדיבור
של צדיק עושה רושם מיד ולדורות, ובה אפשר
לפרש בדרך רמז כוונת דברי התרג"י ובההוא
יומא הוי שרוי גלותא דמצרים.

השי"ת יעזור שזכות אבות יגן על הבנים
והרי אחרי גלות מגיע הגאולה שנוכה להגאולה
שלימה בקרוב מתוך נחת וכל טוב.

ליל שב"ק פר' וישב שנת תשע"ח

**ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות
מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית.**

ופ"י רש"י לעשות מלאכתו, רב ושמואל חד
אמר מלאכתו ממש וחד אמר לעשות צרכיו וכו',
אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו, ובגמ'
איתא דיוקנו של אביו נראתה לו בחלון.

ואמר כ"ק דודי ז"ל בשם כ"ק זקני ז"ל
הענין בזה על פי דברי הרה"ק מסטרעליסק
זי"ע שעיקר שבירת המדות זכה ע"י תפלה,
ע"כ, והנה אי' בגמ' דתפלה צריך להיות בבית
שיש בו חלונות כדכ' (דנאל ג, א) וכיון פתיחן
ליה, וזה שנראית לו דמות דיוקנו של אביו
בחלון לרמזו על תפלה שעל ידי תפלה באים
לשבירת המדות, ע"כ.

וי"ל עוד דהנה ראיתי בשם החתם סופר זי"ע
שפ"י עה"כ ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך
ואת שלום הצאן והשבני דבר וגו', שיעקב אע"ה
הוכיח את יוסף ואמר לו לך נא ראה את שלום
אחיך, ראה השלום שיש בין שאר אחיך, ומזה בא
שלום הצאן שיש ברכה ושפע פרנסה, והשבני
דבר דייקא ולא דיבה, ע"כ.

והנה ברש"י לעיל פ"י את דיבתם רעה, כל
רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד
לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי ומזולזין בבני
השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות,
ובשלשתן לקה על אבר מן החי וישחטו שעיר
עזים במכירתו ולא אכלוהו חי, ועל דבה שסיפר
עליהם שקורין לאחיהם עבדים, לעבד נמכר
יוסף, ועל העריות שסיפר עליהם ותשא אשת
אדוניו וגו' ע"כ.

ובזה י"ל הכוונה בדרך רמז דהנה יוסף הצדיק
התמרמר על כל מה שקרה לו עד עתה, ועתה

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרן מהר"א זי"ע

וישב יעקב וגו' במדרש (ב"ר פד, א) בזעקך יצילוך קבוציך (ישעיה נז, יג) תני כינוסו וכינוס בניו הצילוך מיד עשו. אמר כ"ק אדמו"ר הה"ק מרן ר' אהרן אבד"ק בעלזא שליט"א [זי"ע] שזה בא לרמז שיעקב ע"י שהיה לו קפיצת הדרך כשהלך עד בית אל, ובא אליו הקדושה מה שהיה בהר המוריה, כדי לעורר רחמים על גלות המג, שאין השכינה שורה דוקא בהר המוריה רק גם בבתי כנסיות ובתי מדרשות שמתכנסים שם בני ישראל ללמוד תורה - שם יש ג"כ השראת השכינה, כמו"ש (יהוה אלהים, טז) ואהי להם למקדש מעט, ובפרט בתפילות ציבור - אל כביר לא ימאס (איוב לו, ה), וזה מידת יעקב שהיה מדתו מידת תפארת שהוא חסד ורחמים.

ובזה פירש, 'בזעקך' - שזעקה הוא תפלה, שע"י תפילה 'קבוציך' - בעשרה, שמקבץ עשרה ישראל ביחד אז השכינה שורה שם (ברכות ו' ע"א), וכינוסו וכינוס בניו ביחד שהיה תפילה בצבור ביחד היה השראת השכינה והיה מצילו מיד עשו.

ובזה פירש, נראה לו דמות יעקב בחלון כמו"ש במדרש (סוטה ל"ו ע"ב; תחומא וישב ס"ו ט), כי תפלה צריך להיות כנגד החלון (א"ח ס"ח צ' סעיף ד'), שיוסף היה מתפלל על זה לעורר לעצמו זכות יעקב שהוא מדת תפארת - חסד ורחמים, שצילל אותה מאשת פוטיפה, וע"ז היה יוסף מתפלל כנגד החלון, ונראה לו דמות דיוקנו של אביו במידת תפארת לעורר עליו רחמים וחסדים, ועל כן לא חטא יוסף.

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

וימצאוהו איש וגו' לאמר מה תבקש וכו', ויאמר נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה (לז, טו-י). ואיתא בתרגום יונתן, ואמר גברא נטלן מיכן ארום שמעית מבתר פרגודא דהא אישתרי מן יומא דין שעבוד מצראי ואתאמר להום בנבואה דחיואי בען למסדרא עמהון סדרא קרבא בגין כן הוה אמרין גיול לדותן. היינו שמענו מאחורי הפרגוד דעכשו מתחיל העבדות שנאמר לאברהם וגם נאמר להם בנבואה שהחוי רצה ללחום עמהם ולכן נסעו מיד. ולמד התרגום זה ממה דכתיב 'שמעתי אומרים' שהיה די לומר 'נסעו מזה לדותן', ולכן מפרש כי 'שמעתי' הוא דבר בפני עצמו, ששמע מאחורא הפרגוד שעכשו מתחיל השעבוד, וגם 'אומרים' נרמז דאתאמר להם בנבואה שהחוי יסדר קרבא עמהם.

רק שאינו מובן, למה היה צריך להודיע להם הנבואה שהחוי רוצה להילחם אתם, הא כתיב בסדרה הקודמת (לעיל לה, ה) והיה חתת אלקים על הערים, וממילא היה יכולת ביד הש"ת שישליך פחד על החוי שלא ילחם עמהם, ולא היה צורך להודיע להם זה. אלא שהיה ברצון העליון ב"ה שיוסף יפול בידיהם וימכרו אותו למצרים, ואם היו השבטים בשכם הרי היה יוסף עושה רצונו של יעקב בשליחותו, ושליחי מצוה אינם נזוקים (פסחים ח' ע"ב) ולא היו ביכלתם לעשות לו דבר, ולכן זימן השם ב"ה שהחוי ירצה ללחום עמהם, והודיע להם זה בנבואה והלכו משם, וממילא היה יוסף מוסיף בשליחותו, שאביו לא שלחו רק לשכם, ולכן היה ביכלתו למכרו.

ב"ק מרן מהר"ש זי"ע

והבור ריק אין בו מים (לז, כד). התורה מרמזת בזה גדולת ומעלת יוסף ומעלת הטהרה (- של מקוה), דידוע בספרים גדולת ומעלת המקוה שאדם צריך ליהרר בזה מאוד, שטיהר את עצמו בכל עת שצריך וגם בעיתים ידועים, ובה ממשך על עצמו קדושה וטהרה. ואם היה בתוך הבור מים, לא היה ביכולתם לעשות לו שום דבר, הגם שיוסף הצדיק היה טהור בכל עת, מ"מ אינו דומה אם היה לו [מים]

זצוקלה"ה לפרש מאמר הגמ' יומא (ל"ה ע"ב) תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין וכו', רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי אומרים לו כלום נאה הייתי מיוסף, אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפה משדלתו בדברים, בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית וכו', אמרה לו השמע לי אמר לה לאו, אמרה לו הריני חובשך בבית אסורין אמר לה ה' מתיר אסורים, הריני כופפת קומתך ה' זוקף כפופים, הריני מסמא את עיניך ה' פוקח עורים וכו'. ולכאורה קשה, כיון שהוא רשע למה אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, הרי כתיב (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי.

אך השל"ה הק' (יש מס' שבעות, אות כג) כתב, דהאי רשע שהחזר בדברי חכמינו ז"ל הנ"ל אינו רשע בפועל, רק רצונו לומר מי שנוגד במגו תכונה רעה להיותו בעל תאוות והוא אדרבא כובש תאוות, ולזה הוא אומר הרי מה הוא התכלית של עסק התורה דכשיבא ליד האדם מעשה יגבור על היצר הרע המנוול, וא"כ אומר הרשע מאחר שאני עושה (- מתגבר) א"כ הרי זה כאלו עסקתי בתורה. לזה איש כזה יוסף מחייבו שגם הוא גבר על תאוותו ואעפ"כ עסק בתורה, וכמו שאמרו חז"ל (רש"י לעיל לו, ג) שנקרא בן זקונים שלמד מיעקב כל התורה שלמד משם ועבר, ע"כ תוכן דבריו הק'.

הרי מבואר, דאף שזה טוען שטרוד ביצרו היה - לחשוב מחשבות איך לדחות היצר הרע על ידי עצות ותחבולות, אעפ"כ אומרים לו היה לך ללמוד תורה, ובה יותר טוב לדחות היצר הרע, וכמו שעשה יוסף שעם דברי תורה דחה היצר הרע, כמ"ש רז"ל הנ"ל ששמע אמר לה פסוקים אחרים. והוה כוונת הגמרא הנ"ל, אומרים לו כלום נאה הייתי מיוסף, והכוונה לפי מה ששמע מאביו הק' זצוקלה"ה, כאשר נמצא בספרי הראשונים כמה עצות לכבוש את היצר אבל אותן העצות המה עצות אנושיות, וכח כאלו הרע אשר הנהו מלאך חזו גדול יותר לבטל כל העצות האנושיות, והעצה היותר נכונה הוא לדבק את עצמו בלימוד תורתנו הקדושה, וכח התורה יותר גדול אפילו מכח המלאך, ובכח זה ודאי נוכל לנצח את היצר הרע.

ופירש (מרן מהר"ד זי"ע) בזה דברי המדרש (ב"ר פז, ז) הובא בתוספות שאנץ בגמ' סוטה (ל"ו ע"ב) עה"פ (פס' יא) ואין איש מאנשי הבית, שבדק יוסף עצמו ולא מצא מעשה של איש. ופירש (- בתוס' שאנץ) שלא היה לו מילה שמצא עצמו טומטום. וקשה א"כ מאי רבותיה דיוסף הצדיק. לזה פירש (- מרן זי"ע) דכוונת המדרש שלא מצא מעשה איש, היינו שלא הועיל לו שום עצות אנושי, ומה שניצל אז מיצר הרע היה אך ע"י אומרו פסוקי תורה ה' מתיר אסורים, ה' פוקח עורים, ה' זוקף כפופים, ודברי תורה הללו הצילו אותו מן החטא.

וזהו כוונת הגמרא הנ"ל, אחרי השיבו על שאלת מפני מה לא עסקת בתורה טרוד ביצרי הייתי - שהיה טרוד בעצות אנושי לנצח את יצרו, על זה אומרים לו כלום נאה הייתי מיוסף הצדיק, שלא היה מועיל לו אז בשעת מעשה שום עצות אנושי אך עוסקו בתורה הציל אותו מעבירה, א"כ אמאי לא עסקת בתורה שטוב יותר מכל עצות אנושי.

ב"ק מרן מהר"ד זי"ע

ואין איש מאנשי הבית שם בבית. שמעתי בשם מרן ריש"ד מבעלזא זי"ע על נראה לו דמות דיוקנו של אביו (סוטה ל"ו ע"ב). הדנה היה ויכוח בין יעקב אבינו ע"ה לבין יוסף הצדיק, שיעקב אבינו ע"ה לא זו ממסורת אבות גם בפנים ולבוש החיצוני אפי' זיז כלשהו, ויוסף היה בשיטת מסלול ששרעו (רש"י פס' ו), לכן בעת שנתחברו לו הנסיון של ותתפשוהו בבגדו הודה ולא בוש שנראה לו יותר טוב דמות דיוקנו של אביו, כמו 'נראים' לו דברי אדמון (כתובות ק"ט ע"א; רמב"ן לעיל א, ד), כי בפנים ולבוש חיצוני של שיטת אביו לא היה בכלל מגיע לכל זה.

ב"ק מרן מהר"ד זי"ע

וישב ראובן אל הבור (לז, כט). במדרש (ב"ר פד, יט) והיכן היה, ר' אליעזר אומר עסוק היה בשקו ובתעניתו מכיון שפננה הלך אל הבור, אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שכן בנג עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה הושע שנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ד' אלקיך, עכ"ל. וכבר הקשו המפרשים, הלא קדמו גם לראובן בעלי תשובה, והראשון הלא היה אדם הראשון אשר שב להש"ת אחר שעבר על רצונו ית', וגם צוקן שב בתשובה.

ושמעתי אומרים בשם הרב זצוקלה"ה, כי לכאורה צריך להבין מה שראובן עשה תשובה, הלא אמרו חז"ל (שבת נ"ה ע"ב) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ואם כן איך היה יכול לעשות תשובה אם לא עבר עבירה. אבל כמו כן יקשה לן, כי הרי תשובה היא אחת מהדברים שנבראו טרם בריאת מעשה בראשית (ב"ר ד, ז), והלא לא היה שום גזירה על האדם שיחטא, וכי יכול הש"ת לברוא את התשובה אם לא היה שום חטא בעולם. אבל האמת הוא שאית תשובה ואית תשובה, והיינו שיש תשובה עילאה ויש תשובה תתאה, תשובת עילאה היינו תשובת הצדיקים [והוא] באמת בלא שום חטא ועוון, רק שהם שבים ומתחזרים על עבודתם של אתמול אשר לא הגיעו עדיין לעבוד את קונם במדריגה אשר עומדים היום, ותמיד מדי יום ביומו הם שבים עד"כ, וזו היא התשובה אשר ברא הש"ת תחלה לפני בריאת העולם.

ונכוננים מאוד דברי המדרש, בעבור אשר אמרו חז"ל כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, רק היה צדיק גמור על כן היה יכול לעשות תשובת הצדיקים, כי אדם וקין גם הם שבו בתשובה, אבל הם שבו על איזה חטא, אבל ראובן אמר לו הש"ת אתה פתחת בתשובה 'תחלה', תשובה אשר היה 'תחלה' - היינו קודם בריאת מעשה בראשית, ועל כן היה שכר שכן בנג יכריז ג"כ על תשובת הצדיקים - שובה ישראל בתשובה שיגיע עד ד' אלקיך - עד כסא הכבוד (ע"י יומא פ"ו ע"א) אשר ג"כ נברא לפני בריאת העולם.

וזה מה שאמר המדרש מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, דהיינו שלא חטא כדי [שיצטרך] לעשות תשובה לפניו ית', רק עשה תשובת הצדיקים, ובתשובה כזאת של תשובת הצדיקים היה הראשון ראובן.

ב"ק מרן מהר"ד זי"ע

ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה (לט, ה). שמעתי מפ"ק מרן הגה"ק מוהר"ד אדמו"ר מבעלז

משולחן ערוך

פנינים יקרים על פרשת השבוע

יען שהוא הולך במלבושי יהודים, ע"כ נפל בדעתו שנכון הוא שילביש עצמו כמותם ולסלסל בשעריו כדי שישא חן בעיניהם להכנס עמם בדברים, אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה היא אשת זנונים הסי"א ר"ל, ותאמר שכבה עמי שנפל לו מחשבות של זנות וימאן וגו' והיא כדברה אליו יום יום, שכל יום היה מתרבה המחשבות של הסי"א ר"ל, והיא כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ותרגום אונקלוס למבדק בכתבי חושבניה, היינו כדרך הצדיקים שכותבים בפנקס העונות שעושים כדי שיהיה להם לזכרון לעשות תשובה ע"כ הלך למבדק בכתבי חושבניה לידע מאיזה חטא וממה נמשכים לו המחשבות הללו, שלא היה לו מעולם מחשבות כאלה, ואחרי התבוננות זו, ותתפשהו בבגדו, ראה שאין לו שום עון אלא מה ששינה את בגדיו בבגדי עכו"ם, ועל כן ויעזוב בגדו בידה וינס וגו', עזב מכאן ולהבא את בגדיהם וינס מהסי"א.

דברי יחזקאל

והאיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים. הקשה מה לשון הרעה הגדולה וכי רעה קטנה נכון לעשות, ועוד מה לשון וחטאתי לאלקים לשון עבר, ואחטא הול"ל לשון עתיד, אך היצר הרע בא ליוסף והסית אותו שיחטא ויעשה תשובה והיא מדריגה גדולה שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, לכן השיב יוסף למה לי לעשות רעה גדולה כזאת בשביל לעשות תשובה וכי לא די ברעה קטנה מזה, ועוד הלא כבר חטאתי בשום פעם ויש לי לעשות תשובה על החטאים שכבר עשיתי.

עירין קדישין (רח"ק)

והיה כדברה אל יוסף יום יום. הרה"ק רבי ר' ברוך ממעזיבו זצ"ל אמר שכמו שאמרנו חז"ל (בר"ר פ"ה ב) שנתכונה לשם שמים שראתה באיסטרולוגין שלה שעתידי הוליד כו' כן היה בודאי ליוסף דמיונות שזה רצון שמים כדי להגדיל הנסיון, והיה לו ספק אולי יצר טוב מסיחו לזה ודרך יצר טוב להציע לאדם מעשה טוב פעם אחת ודרך יצר הרע לפגוע בו פעם אחר פעם, לכך כדברה אליו יום יום אזי לא שמע אליה שהכיר מי המסית.

שפתי צדיק

וימאן ויאמר הן אדוני לא ידע אתי מה בבית וכו', ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים. ויש לפרש בס"ד דהנה כבר ידוע מה שכתוב הרמב"ם ז"ל בשמונה פרקים כי יש שני מיני עבירות יש שנפשו של אדם חומדת ומתאהה להן, כגון גזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתן וכיתור עבירות שבין אדם לחבירו ויש עבירות בינו לבין המקום וההפרש ביניהם כי אמרו חכמנו ז"ל (ספרא קדושים פרק ט) אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר רק אפשי ואבי בשמים גזל עלי, אמנם זה דווקא במצוות שמעיות, שהן גזירות המלך, אמנם בעבירות שהם שכליות וגם אלמלי לא נצטוו היה בדין לקיימם מצד שכל אנושי, ומדת אדם השלם אין להתאוות כלל רק להרחיק כמטחוי קשת שלא למשוך אחריה ח"ו, והנה מי שחוטא בעבירות נגד בני אדם הוא חוטא בשנים, לא רק זה כי עובר רצון קונו אף גם זאת נגד חבירו, והנה יוסף טען איך יוכל לחטוא חטא גדול כזה, גם אם אפילו מפאת יראתו לאלקים לא היה מסרב ויסקים לעשותו, אבל מפאת מדת אנושי שהוא עוון גדול שאין למעלה הימנו לשלם רעה גדולה תחת טובה שקבל מרבו, ואיך יהין לחטוא בזה. על כל השיב לה הן אדוני לא ידע וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, אפילו אם כבר חטאתי לאלקים, נגדו יתברך שמו, אבל איך לא אבוש לחטא נגד רבוני לשלם רעה תחת טובה.

קורן לוד

משולחן גבוה המשך מעמוד א'

דמות דיוקן אביו לפניו אין הנסיון כ"כ גדול, ואמר כ"ק זקני ז"ל הענין בזה דחלון רומז לתפלה, כמ"ד ובוקע חלוני רקיע, ואי וכיון פתיחן ליה (דניאל ג) ודרשו חז"ל מזה שצריך להתפלל בבית שיש בו חלונות (ברכות לא), ורמז כאן שיוסף הצדיק עמד בתפלה שיוכל להינצל ולעמוד בנסיון וע"י תפילתו בקע חלוני רקיע ועלה תפלתו עד כסא הכבוד, ובכסא הכבוד נחקק דמות דיוקנו של יעקב, ושם נראה לו דמות דיוקנו של אביו, וזכה לזה ע"י תפלתו.

ועפ"ז יש לפרש ג"כ דהנה כאן ששלח יעקב אע"ה את יוסף למצרים למקום ערות הארץ לעשות הכנה לבני לזמן הגלות וכדברי כ"ק דודי ז"ל, אמר לו לך נא ראה, שאם יבוא חלילה לידי נסיון יסתכל לראות את דמות דיוקנו של אביו החקוקה בכסא הכבוד וזכה יוכל להינצל ולעמוד בנסיון, והיה בזה הכנה לעצמו וגם לשלום הצאן לבני ישראל לזמן הגלות, וכידוע שגלות מצרים וגאולת מצרים כולל כל הגלויות וכל הגאולות, וכיון שהיה זה הכנה לגלות מצרים הרי עשה בזה הכנה לבני לתמיד עד היום הזה שאם יבוא לידי נסיון חלילה שיוכח להינצל ולעמוד בנסיון בכח התפלה ובכחו של יעקב אע"ה שדמותו חקוקה בכסא הכבוד.

ליל שב"ק פרשת וישב שנת תשס"ו

וישב יעקב. פירש רש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמר הקב"ה וכו' ויש להבין זה הלא כתיב (תהלים קמ"ט) רצון יראיו יעשה, ולפרש זה על פי מאמר חז"ל (ע"ב ר"ר פ"ה ב) ראויה היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל וגלגל הקב"ה את הדבר על ידי יוסף וירד בכבוד גדול למצרים, ולפ"ז נפרש שבודאי רצון יראיו יעשה ויעקב ידע שהוא ראוי לירד למצרים בשלשלאות של ברזל בבחינת גלות על פי סיבה הידוע להבורא ב"ה, ולכן ביקש יעקב לישב בשלוה היינו פירוש שהתפלל מה' שישב בשלוה, וה' ברוב רחמיו עושה רצון יראיו וגלגל הדבר שתקפוץ עליו רוגזו של יוסף כדי שירד למצרים בכבוד. וזה שאמר הקב"ה לא דיין לצדיקים במה שמתוקן להם בעולם הבא אלא בודאי צריך אני לקבל בקשתם ותפלתם שמבקשים לישב בשלוה גם בעולם הזה.

בת עין

לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר, הנ"ל לרמז בזה על כמה האדם צריך לשמור את עצמו לבל ישים עוול ודבה על חבירו רק יסתכל במעלתו ויעלים עינו מחסרונו וזה שנאמר (תהלים ל"ג) מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב פי' יסתכל רק הטוב אשר בחבירו נצור לשונך מרע סוד מרע ועשה טוב, כי כאשר האדם מוציא דבה על חבירו אזי הוא גורם רעה לעצמו להיות נופל ח"ו ברשת היצר, כמו שמצינו גם כן במלאכים שקטרגו בשעת בריאת עולם מה אנוש כי תזכרנו, אף שהיו אז במעלה גדולה מאד אחר כך נפלו למטה, כמ"ש ויראו את בנות האדם וגו' גם בירבעם שהוכיח לשלמה המלך אי במד"ר שהשיבו לו הוא נכשל באחת ואתה בכמה, והענין הוא כי מלחמת היצר רבה היא מאד ולולי הקב"ה עזרו לא היה יכול לו, לכן אם האדם מספר בגנות חבירו ודימה בנפשו ובלבבו ירים כי הוא בטוח להנצל מפיתוי היצר לכן הקב"ה מסיר ממנו העזר ונופל ברשת ח"ו, לכן כאשר תסור מלהסתכל ברע של חבירך אז תוכל לעשות טוב, וזה הרמז ג"כ כאן שאמר יעקב אבינו ליוסף לך נא ראה את שלום אחיך פי' השלימות והטוב אשר באחיך תראה ולא תביט בחסרונו והשיבני דבר לשון תשובה תחזור בחשובה על אשר פגמת שהבאת דבתם רעה אך טוב תראה בבני' תמיד.

תפארת שלמה

לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר. פי' כי השלום מרבה שפע וברכה ע"ד שאחז"ל (ב"מ נ"ט) על פסוק השם גבולך שלום חלב חטים ישיבעך והיה ברכה מרובה בצאנו של יעא"ה על כי היה שלום גדול בין האחים כולם, זולת יוסף הוא הביא דבה, וגם בעיני יעקב אע"ה רע, על כן ראה נא שלום אחיך הבט וראה רב שלום שבין שארי אחיך ומה נולד שלום הצאן, ע"כ גם אתה השיבני דבר דייקא ולא תשיבני דבה עור.

חתם סופר

וישמע ראובן ויצילתו מידם. במדרש (ילק"ש רמז קמ"א) שאילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילתו מידם בכתפיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו, ע"כ. והנה איתא בגמ' (ברכות ו) ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ"ב) בכל המקום אשר אוכיר את שמי אבוא אליך וברכתך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבניא, ומתוך תרי מכתבן מלייתו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות ע"כ, ואיתא דתלמוד תורה גדול מכבוד אב ואם שהרי לא נענש יעקב על י"ד שנה ששמש בבית עבר.

והנה במדרש הנ"ל איתא וישב ראובן אל הבור היכן היה, אלא שהגיע יומו לשמש אביו, נמצא על כרחך דסבור ראובן שכבוד אב ואם גדול מהצלת נפשות ג"כ כי השאיר הצלת נפשות והלך להתעסק בכבוד אב ואם, ואילו הוי ידע שהתורה תכתוב עליו ויצילתו מידם, על כרחך שהצלתו גדולה אפילו מתלמוד תורה כי אצל ת"ת חד לא מכתבן מליה, משא"כ בהצלת נפשות שעשה יחיד כותבת התורה, וא"כ על כתיפו היה טוענו להביאו אצל אביו.

צמח ה' לצבי

וימאן להתנחם וגו' ויבך אותו אביו. שמעתי בשם זקני הגאון חכם צבי ז"ל בפסוקים הללו דבר מתוק מדבש עם פי' רש"י ז"ל שפירש ויבך אותו אביו יצחק על פי מאמרם ז"ל (מו"ק כז) כל המתאבל על המת יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה, ומעשה בההיא סבתא שמתו כל בניה עד שמתה גם היא, וזהו ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו כי אמרו לו אתה בוכה יותר מדאי ואם כן כולנו מתים ח"ו, וימאן להתנחם ויאמר לא די שאיני חס עליכם אלא אפילו על עצמי איני חס כי ארד וכו', לכן ויבך אותו אביו דהיינו יצחק שבכה עליו פן ימות כנ"ל.

צבי לצדיק (רצ"ה מברלין)

והיה יוסף יפה תואר ויפה מראה. פירש"י כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשעריו אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב מיד ותשא אשת אדוני וגו', ע"כ. לכאורה קשה על יוסף הצדיק שהיה יודע שאביו בצער והוא ילך אחר תענוגים ולסלסל בשעה, אלא אפשר לומר הענין כך שעל הצדיק באיזה מקום שהוא נמצא שם צריך לראות מה בא לתקן דווקא בזה המקום והנה כשכא יוסף למצרים היה ברצונו להודיע שיש בורא עולם, אבל לא היה ביכולתו מחמת שהאנשים לא רצו להתחבר עמו

לאסוקי שפעתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

מלכות שאול, מלכי ישראל ומלכות החשמונאים, לצד הייעוד "לא יסור שבט מיהודה" (ב)

תוכן דברי הרמב"ן בביאור מלכות שאול על ישראל כנגד הבטחת יעקב אבינו

נחזור ונשנה בס"ד בקצרה על דברי הרמב"ן בענין איסור המלכת מלך מכל שבטי ישראל מצד הנחלת יעקב אבינו את המלכות ליהודה וזרעו בברכתו וציוויו "לא יסור שבט מיהודה", וכפי אשר נסדרו דברי הרמב"ן במאמרינו הקודם עלה בידינו ד' נקודות:

א' יעקב אבינו הנחיל את המלכות על ישראל ליהודה וזרעו עד עולם, ומה שהנחילו יעקב אבינו באופן שלילי, שלא תסור ממנו המלכות לעולם, ולא נתנו באופן חיובי, הוא בכדי לרמוז שתחילה תהיה המלכות בידי שבט אחר מישראל, אלא שאחר שתעבור המלוכה לשבט יהודה שוב לא תסור ממנו לעולם.

ב' הטעם שלא ניתנה המלכות ליהודה מתחילה, הוא משום שכל ענין שאלת המלכות שבקשו בני ישראל להמליך עליהם מלך היה נתעב אצל הקב"ה והתפרש כמאיסה במלכות שמים, על כן נתן להם תחילה מלכות שאינה של קיימא. ומה ששמע מן הפסוק שמתחילה נפסקה לשאול מלכות עולמית, ונאבדה ממנו רק בעטיו של מעשה דאגג, יש לפרש בב' אופנים, א' שלולא החטא היה מלך רק על חלק מסויים בשבטי ישראל ולא על כל ישראל, ב' שלולא החטא היתה מלכות שאול תחת מלכות יהודה.

ביאור דברי הרמב"ן

והנה, מתוך ב' נקודות הללו נראה לכאורה סתירת דברים ביישוב הענין שמלך תחילה מלך בישראל שלא משבט יהודה, דמתחילת דברי הרמב"ן נראה שהוא משום שיעקב אבינו בעצמו רמז לכך שמתחילה תהא המלכות ביד שבט אחר ומלכתחילה ניתנה לשאול רק מלכות זמנית, ואילו מהמשך דבריו נראה יישוב אחר בענין, דאמנם המלכות של שאול היתה מלכות עולמית אלא שלא היתה על כל ישראל או שהיתה מלכותו תחת מלכות יהודה.

ואכן, בדרשות הר"ן (דרוש ז) נקט ביישוב הקושיא ממלכות שאול כתחילת דברי הרמב"ן דלא הובטח ליהודה שלא תהיה בישראל לעולם מלכות משבט אחר, אלא שאחר שתבוא המלכות לשבט לא תסור ממנו, ולכן בזמנו של שאול שלא היה בשבט יהודה מי שראוי למלכות כמו שאול, וכפי שהעיד עליו הנביא (ש"א יבד) "כי אין כמוהו בכל העם", ניתנה לו המלכות.

ובדעת הרמב"ן צ"ל דהוקשה לו מכח הפסוק במעשה דאגג, (שם יג ז) "נסכלת, לא שמרת את מצות ה' אלוקיך אשר צוך כי עתה הכין ה' את ממלכתך אל ישראל עד עולם", ומפורש איפוא בנביא דלולא חטאו במעשה דאגג היה מלכותו נכון לעולמי עד, ולכך יישב דהמשך המלכות של שאול היתה מתקיימת רק באופן של

מלוכה על חלק מסויים בעם ישראל, או שתהיה מלכותו נתונה תחת מרות מלכי יהודה.

ונמצא דב' הנקודות משלימות זה את זה, דלגבי הא דמלך שאול מלכות שלימה על כל ישראל, הוזקק הרמב"ן לבאר שהיא מטעם הפגם שהיתה בשאלת ישראל את ענין המלכות, ולכך ניתן להם המלכות באופן שלא היתה יכולה להמשך כך לעולם ועד, ולא סתר דבר זה את הבטחת יעקב אבינו מכיון שעדיין לא מלך מלך משבט יהודה, ומה שמבואר בקרא שלולא החטא שגרם היתה מלכותו נמשכת לעולם ועד היינו מלכות שאינה שלימה כב' האופנים הנ"ל.

תוקף דין המלכות של מלכי ישראל

בנוגע למלכי ישראל (נקודה ג' בדברי הרמב"ן) כתב הרמב"ן דאע"פ שאחיה השילוני משח את ירבעם מ"מ חטאו ישראל במה שהמשיכו והמליכו מלך אחר מלך משאר שבטי ישראל, ועברו בזה על 'צוואת הזקן' יעקב אבינו ע"ה ונענשו על כך.

בהמשך הדברים כותב עוד הרמב"ן בנוגע למלכי ישראל, שאף על פי שישאר מקימים עליהם מלך משאר השבטים כפי צורך השעה אין מושחים אותן, בכדי שלא יהיה עליהם הוד מלכות אלא כמו שופטים ושוטרים יהיו.

והנה, מבואר לנו מדברי הרמב"ן שתוקף מלכי ישראל - גם כשהומלכו כדון, כירבעם שנתמנה ע"י אחיה השילוני - אינו מלכות גמורה אלא שררה כשופטים ושוטרים, ולכך אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה.

ואמנם אע"פ שא"ז מלכות גמורה מבואר ברמב"ן שאין לעשות כן אלא לצורך שעה, ומטעם זה נחשב הדבר חטא לשבטי ישראל שהמליכו עליהם דור אחר דור מלך שאינו משבט יהודה, אע"פ שלא משחוהו, וא"כ לא ניתן לו הוד מלכות, מ"מ יש בזה פגם במלכות בית דוד. [ומשמעות דברי הרמב"ן נראה דלגבי הדין שאין מלכות מלך ישראל מלכות שלימה נהגו ישראל כדון שהרי לא משחוהו, ורק במה שמינו דור אחר דור נהגו שלא כשורה].

שיטת הרמב"ם דלא כהרמב"ן

ואמנם מדברי הרמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"ח נראה שחולק על הרמב"ן וסובר דמלכות ישראל היתה מלכות גמורה לכל דבר. ח"ל:

נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו, אע"פ שעיקר המלכות לדוד.

ויהיה מבניו (של המלך ישראל) ההולך בדרך התורה והמצוה מלך, שהרי אחיה השילוני העמיד ירבעם ואמר לו, "והיה אם שמוע תשמע את כל אשר אצוך ובנית לך בית נאמן כאשר בנית לדוד וגו'" ואמר לו אחיה

"ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלים".

והנה לפי דברי הרמב"ן הלא גם כשהומלך מלך כדון ע"פ נביא משאר שבטי ישראל לא ניתן לו הוד מלכות ואין דינו אלא כשוטר ושופט, והרמב"ם כתב מפורש דכל מצות המלכות נוהגות בו.

שיטת הראב"ד בשגותיו על הרמב"ם

ומדברי הראב"ד שם בהשגותיו על הרמב"ם נראה שיטה שלישית בדבר, דתחילת המלכות של מלכי ישראל היתה מלכות גמורה כדון, אלא שלבניהם אחריהם לא היה נמשך מלכות גמורה אלא אם היו הולכין בדרך התורה והמצוה היה נמשך לבניהם מלכות שהיא שניה למלכות בית דוד ונתונה תחת מרותה.

דהנה הרמב"ם כתב שם בהמשך (ה"ט):

מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנאמר כסאך יהיה נכון עד עולם אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו שהרי נאמר לירבעם אך לא כל הימים:

ובהשגות הראב"ד שם השיג על הרמב"ם:

א"א זה סותר מה שאמר למעלה ולא המלכות בלבד וכי"ו א"ו כן הוא אילו היה ירבעם מלך כשר ובניו כשרים לא היתה מלכות פוסקת מזרעו אבל היתה שניה למלכות בית דוד כגון קיסר ופלא קיסר:

וביישוב דברי הרמב"ם נראה מתוך דברי הכס"מ שאמנם כאשר המלך ישראל נוהג כשורה בתורה ומצוות נמשכת המלכות לבנו, אבל עדיין אינו מובטח שיזכה לכך, ויתכן שבמשך הדורות יתקלקלו ולא יימשך עוד המלכות להם, ואילו במלכות בית דוד הובטחו שלעולם לא תיכרת מהם המלכות.

אך, עכ"פ מדברי הראב"ד מבואר דההמשך של מלך ישראל אינו מלכות שלימה כמו האב, אלא מלכות הבן תהא שניה למלכות בית דוד.

סיכום ג' השיטות בגדר מלכות ישראל

הרי לנו ג' שיטות בנוגע לגדר המלכות של מלכי ישראל.

שיטת הרמב"ם שתחילת המלכות כשהיא ע"פ נביא כירבעם הרי זו מלכות גמורה ונוהגין בה כל דיני המלכות, וכאשר המלך שהומלך תחילה ע"פ נביא מתנהג כתורה וכמצוה נמשכת המלכות לבנו ג"כ מלכות גמורה, אלא שאינם מובטחים שלא יפסק מהם וכל שאחד מהם אינו נוהג כשורה נפסק מהם המלכות.

שיטת הראב"ד דמלך ישראל שנתמנה ע"פ הנביא הריהו מלך גמור, ואם מתנהג כתורה וכמצוה נמשך לבנו מלכות שאינה שלימה, אלא שניה למלכות בית דוד.

שיטת הרמב"ן שהמלך שמתמנה ע"פ הנביא אינו בגדר מלכות אלא כשוטר ושופט, ואין מלכות זו נמשכת כלל למשך המשך לבניהם אחריהם אלא לשעה.

המשך
עמוד טו'

הרב אליהו שמוטץ שליט"א • בית שמש

קא: אמר רב משה רבינו בהן גדול וחולק בקדשי שמים היה.

איך היו החשמונאים מלכים וכהנים יחדיו?

יש ליישב קושיא עצומה שהרמב"ן כתב בפרשת ויחי, בפסוק 'לא יסור שבט מיהודה, שהחשמונאים שמלכו בישראל עברו על צוואת הזקן 'לא יסור שבט מיהודה', ובא עליהם עונש נמרץ שנכרת זרעם רחמנא לצלן.

ויש לתמוה הרבה, מדוע הצדיקים האלה שקיימו כל ישראל במסירת נפשם, איך עברו על מקרא מפורש בתורה בזדון או אפילו בשגגה, וכל ישראל והסנהדרין הסכימו עמם, ולא עוררו אותם להזכירם שעוברים על מקרא מפורש בתורה.

ואין לומר שהם לא מלכו בישראל אלא זרעם אחריהם, ותאמר שהם לא היו כל כך צדיקים ומלכו בזרוע, לא יתכן, שהרי מפורש כאן וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום, הרי הש"ס קורא את המנצחים בשם מלכות.

אך לפי דרכנו הנ"ל יש לומר, דהנה נצחונם שהיה בנס גדול מאד היה כעין נס השמן, היינו שיצאו מגדר בעלי גשם והוגבהו למדרגת שכלים נבדלים, מחמת מסירת נפשם על מנת ליהרג על קדושת השם יתברך ותורתו, על כן נתעלה גם גופם למדרגת שכלים נבדלים. וכמו שתמצא שמלאך אחד הרג את כל האוכלוסין שבחיל סנחריב, כן הרגו מועטין את המרובין.

והנה אמרו ז"ל משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים היה, אף שהיה לוי, והטעם מחמת שמושה לא היה מוגבל בקו ידוע, אלא היה למעלה מכל הפכים, ועל כן היה יכול להיות לוי וכהן ביחד. והנה נאמר (דברים לג) 'ויהי בישרון מלך' על משה רבינו עליו השלום, ולא נאמר שעבר על צוואת הזקן, היינו נמי מטעם זה, מחמת כי צוואת הזקן היתה באשר כל שבט יש לו מדה ידועה, ומדת המלכות אינה בכל השבטים אלא ביהודה, אבל משה רבינו עליו השלום שהיה למעלה מכל הפכים, כן נמי היה יכול להיות מלך.

וזה עצמו נוכל לומר על הצדיקים הללו חשמונאי ובניו, שכמו שהיה הנס בשמן שהוא חכמה, וכנראה שעלו ונתעלו בחכמה, וכתוב (תהלים קד) 'כולם בחכמה עשית', וכל ההפכים שבעולם כולם מוצאם מחכמה שהיא ראשית הבריאה, ועל כן היו הם גם כן נתעלים מכל הפכים, והיו יכולים להיות נמי מלכים כמו משה רבינו עליו השלום, וכדין עשו. אך זרעם אחריהם שלא היו במעלתם, ואף על פי כן החזיקו במלכות, הם עברו על צוואת הזקן ועליהם בא העונש, השם ישמרנו ויזכנו לראות את צמח דוד.

שם משמואל (פר' מקץ ליל ד' דחנוכה)

קב. 'הלא אהרן אחיך הלוי' והלא בהן הוא. הבי קאמר, אני אמרתי אתה בהן והוא לוי, עבשיו הוא בהן ואתה לוי.

טעם לשלשת בתיבת 'וישחט' שבפרשת צו

כתיב 'וישחט' ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אוזן אהרן וגו', ויקרב את בני אהרן' וגו'. ועל תיבת 'וישחט' הנגינה היא שלשלת. כתיב 'ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי' וגו', שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, ועתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי וכו', עיין שם.

נמצא שמושה הפסיד בזה, שלא תמשך ממנו שלשת כהונה, אלא מאהרן תמשך שלשלת זאת. וזהו הרמז במנגינת שלשלת על תיבת 'וישחט', כי בפרשה זו מדובר בסמיכת אהרן לכהונה, שלשת הכהונה עברה כעת לאהרן ובניו, ומשה קדרשם כעת לעבודתם, ובוהו נמסר שלשת הכהונה לאהרן קדוש ה'.

תפארת יחזקאל (פר' צו)

קב. בשעה שפוסקים גדולה לאדם, פוסקים לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, שנאמר 'לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לבסא' וגו', ואם הגיס דעתו, הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר 'ואם אסורים בזקים ילכדון בחבלי עוני'.

פוסקים משמים שיוכו לבנים ממלאים מקום אבותיהם

לכאורה קשה, מה צריך לילפותא שהקדוש ברוך הוא פוסק לו גדולה ולזרעו אחרי, תיפוק ליה דדינא הכי שבניו יורשים גדולתו.

ויש לומר, שפוסקים משמים שיזכו לבנים ממלאים מקום אבותיהם ויורישו בדין, וכשמגביהים עצמם הקדוש ברוך הוא מעניש אותם, שלא ימלאו בניהם מקום אבותם. ובוהו נתברך מלכנו דוד המלך עליו השלום שלא תפסוק המלכות לעולם מבניו, שלעולם ימצאו בבניו ממלאים מקום אבותיהם ולא תפסוק לעולם, זה הוא יתר שאת למלכי בית דוד משארי מלכי ישראל.

שו"ת חת"ס (ח"א סי' יב)

קב: אמר רבא האי דינא מרבי אלעזר ברבי שמעון גמירנא, דאמר בבית הכסא. והיכי עביד הכי, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, בכל מקום מותר להרהר, חוץ ממרחץ ומבית הכסא, לאונסו שאני.

ונפלא מאוד על קדוש עליון כמוהו שיהיה נבשל בדבר חמור בזה

ונפלא מאוד על קדוש עליון כמוהו - שאמר לו רבי שמעון בן יוחאי אביו די לעולם אני ואתה (שבת לג), ובמסכת סוכה (מה) ראיתי בני עלייה והן מועטין וכו', אם שנים הן אני ובני הן - שיהיה נכשל בדבר חמור כזה, והלא 'לא יאונה לצדיק כל און' (משלי יב כא).

ונראה לעניות דעת, דהנה הרמ"ק ז"ל כתב טעם דאסור להרהר דברי תורה בבית הכסא, משום דעל ידי זה מוסר דברי תורה לחיצונים, ועל כן לאפרושי מאיסורא שרי, דדיבור כזה אדרבא גורם להכריע כוחם, ואין להם יניקה כלל מדיבור כזה, עד כאן תורף דבריו.

והנה במגן אברהם הלכות תענית (סי' תקפ סק"ט), דעל ידי שריפת התורה נמסרו דברי תורה לחיצונים רחמנא לצלן, עיין שם. והנה הקדושים אשר בארץ בכל דור ודור, עיקר עבודתם להוציא טרף מפייהם, כידוע, ויש לומר דדבר תורה הנזכר שם היה בשביה דקליפה, ורבי אליעזר ברבי שמעון היה מוציא משם בדיבור זה, ועל כן טובב משמים שיהיה בבית הכסא בשעה שעלה בלבו חידוש זה, כדי שיוכל להוציא חלק תורה זה באשר הוא שם.

ואם כן, לא נחשב זה כלל תקלה לצדיק, דאדרבא הוא תיקון לעומת המעוות הזה, כי כל חטא הרהור דברי תורה בבית הכסא הוא בעבור שמוטר דברי תורה לחיצונים, וכאן נהפוך הוא שהוציא דברי תורה מחיצונים בדיבור זה.

וכעין זה איתא בספרים הקדושים, דכל צדיק כשנפטר צריך לעבור דרך גיהנם, כדי להוציא משם נשמות הרשעים שהרהרו תשובה בחייהם ולא הספיקו לגמור, הרי שהצדיק הרוצה להוציא איש מגיהנם צריך ליכנס לגיהנם למקום משכן נפש הרשע, וכן בזה, כדי להוציא ניצוצות קדושים מן הקליפה צריך ליכנס למקום משכן הקליפה ולהוציאם, ועל כן הוכרח שיהיה דיבור זה בבית הכסא, כן נראה לעניות דעתי בזה.

ארץ צבי (פר' אחרי)

קה: אמר ליה רב המנונא לרבי זירא, לא תיתיב אברעך עד דאמרת לי הא מילתא.

בתורתן של ראשונים שהיו לומדים מעומד

נראה לומר בסייעתא דשמיא מה שאמר לא תיתיב אברעך, רמז לו בזה דהאי שמועתא דמפרשת לי עתה, היא חביבה עלי כתורתן של ראשנים, שהיו לומדים הלכות בבית המדרש מעומד, כמו שאמרנו במשנה (סוטה פ"ט) משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה, ופירש רבינו עובדיה ז"ל מפני דמקודם היו לומדין בבית המדרש מעומד עיין שם. ולטוב יזכר רבינו חיד"א ז"ל, שהיה נוהג ללמוד ליל חג השבועות וליל הושענא רבה הלימוד הקדוש מעומד, כדמוכח בספר זכרונותיו, תנצב"ה.

בן יהודיע (מכות ג)

בקל תוכל להשיב

יש לפרש על פי מה דאמרין מגילה (כא) על ידי שירד חולי לעולם התחילו ללמוד תורה מיושב, וכן מפרש רבא שם סתירת הפסוק 'ואשב בהר', 'ואנכי עמדתי בהר', קשות מיושב רכות מעומד, עיין שם. וזה אפשר הכוונה, השאלה שאני שואל ממך אינה בכלל קשות דמיושב, אלא בקל תוכל להשיב לי, ולכן תשיב לי מיד מעומד.

ערך לר (מכות ג)

קב. השוחט והמעלה בחוץ - הייב על השחיטה והייב על העלאה.

מנענו השם מעשות מעשה הקרבנות רק במקום ההוא

שלא לזבוח קדשים חוץ לעזרה. משרשי המצוה, לפי המשך בעמוד ו'.

עיונות רבותנו

מרבזה"ק מבעלזא על הדף

לא תיתב אברעיך עד דאמרת לי (ק"ה ע"ב) העמידה בשעת קריאת התורה

על פי האי מימרא דגמרא, נייתי ונעסוק במה שנהגו בבעלזא שלא לשבת בשעת קריאת התורה, רק לעמוד בכל משך זמן הקריאה מרישא ועד גמירא, הנהגה זו יסודה על פי מה דאיתא בשו"ע (או"ח סימן קמו, סעיף ד'): "אין צריך לעמוד מעומד בעת שקורין בתורה", וכתב על זה הרמ"א "יש מחמירין ועומדין, וכן עשה מהר"ם, והכוונה בזה למהר"ם מרוטנבורג שהיה עומד בשעת קריאת התורה, וכפי שהביא הבית יוסף (סימן קמא) בשם המרדכי, וסיים הבית יוסף: "וכן נוהגים קצת אשכנזים וצרפתים". והנה הרמ"א לא כתב אלא רק שיש מחמירין, אבל הנהגו שצריך לעמוד בשעת קריאת התורה, ואין זה רק בגדר חומרא בעלמא.

והנה באמת כבר העיד הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (ראה שער הכוונות, דרושי קריאה"ת, דרוש א), על רבו הארזי"ל שהיה "יושב שם מיושב עד סיום קריאת הפרשה, לא כאותם הנוהגים לעמוד", ומכאן שמך למנהג העולם לשבת בשעת קריאת התורה, אע"פ שהרמ"א הביא את שיטת המחמירין, וזאת מפני שסומכים על דברי הארזי"ל, והנה יש כאלו שדייקו מדברי מהר"ח וויטאל שיש קפידא לשבת בדייקא, ולא לעמוד, וכמו שכתב ב'משנת חסידים' (סדר יום ב): "ובעת קריאת ספר תורה אין להם לציבור לעמוד אלא לישב", אולם כבר כתב על כך ב'שדי חמד' (כללים פאת הסדר, מערכת ב, סימן כט) שמה שקפידא שייך בדבר שיחמיר האדם לשבת בקריאת התורה, ולא היתה כוונת הרח"ו רק שהארזי"ל לא הקפיד לעמוד, אבל לא הקפיד לשבת. וראה מה שכתב בזה גם הגה"ח ר' יהושע מענדל אהרנבערג זצ"ל (מגדולי רבני חסידי בעלזא, אשר כאן בארה"ק היה כ"ק מרן זי"ע סומך על פסקיו) בשו"ת דבר יהושע (חלק ב, סימן ט): "ויש בשם תלמידי הארזי"ל מובא בסידורים שיש לישב בשעת קריאת התורה, הנה בסידור אר"י של הגר"ש מראשקוב זצ"ל כתוב רק, מנהג הרב זלה"ה לישב בשעת קריאת התורה ולעמוד בעת הקדיש וחזור ויושב, עכ"ל, וכמדומה שכ"ה ג"כ בפע"ח, ואין מזה ראיה שהקפיד דוקא לישב על פי קבלה, די"ל שלא הקפיד לעמוד כמהר"ם, דס"ל דאין הלכה כמהר"ם בזה, וממילא אין דעת הארזי"ל נחשבת רק כפוסק הלכה, ולא כמכריע על פי קבלה".

על כל פנים, כפי שפתחנו בריש מאמרנו המנהג היה בבעלזא להקפיד ולעמוד בשעת קריאת התורה, וכך נהגו רבוה"ק זי"ע לעמוד סמוך לבימה בכל משך זמן הקריאה מרישא ועד גמירא.

יצויין כי כ"ק מרן מהר"ש זי"ע ששימש בעצמו כבעל קורא, עמד ברוחב הבימה בצד שמאל, ורק בנו כ"ק מרן מהר"י זי"ע שקרא בתורה רק במועדים וזמנים, עמד בשאר השבתות שבמשך השנה על יד הבימה בצד שמאל, וכך נהגו אחריו רבוה"ק זי"ע.

כאמור היה מקום עמידתם של רבוה"ק זי"ע על יד הבימה בצד שמאל, והסדר היה, שלאחר פתיחת הארון, היו מלווים את ספר התורה, והלכו אחרי הש"ץ ממקום ארון הקודש עד אל הבימה, שם עמדו בסמוך לו כל משך זמן הקריאה, ולאחר מכן חזר חלילה, היו מלווים את ספר התורה מהבימה עד לארון הקודש, והיו מתהלכים מאחורי הגבאי שלקח את הס"ת עד לארון הקודש.

בשנותיו האחרונות של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, לא היה נכנס להתפלל בבית הכנסת או בבית המדרש, רק התפלל בשבתות בגרויסע שטוב, ולפי שלא היה שם 'בימה' עבור קריאת התורה, לכן שימש השולחן עליו ערכו את השלחן הסהור בתור 'בעלעמר', השלחן עצמו עמד מצפון לדרום, והתפילה הרי נערכה לצד מזרח, ובשעת התפילה גופא ישבו היושבים על יד השלחן, אבל בשעת קריאת התורה פינו את מקומם לטובת בעל הקורא והעולים לתורה, אולם לאור אורך השלחן, לא היה מרן יכול לעמוד מצד השלחן כמו שהיה נוהג לעמוד בצד הבימה, לכן עמד ברוחב הבימה, לשמאלו של ה'בעל קורא', ובעת שנקרא מרן לעלות לתורה לשישי, עלה ה'בעל קורא' על גבי הספסל, והעמיד עצמו לשמאלו של מרן, כדי שמרן יהיה מימין הקורא כנפסק בשו"ע, וכך לא הוצרך מרן לזוז ממקומו לפני העליה ולאחריו, רק בעל הקורא זו ממקומו אילך ואילך (כל זה מזכרונותיו של הרח"ו ר' יצחק דוד זצ"ל).

כך גם נהג כ"ק מרן מהר"א זי"ע בארץ ישראל, בעת שהתפללו בגרויסע שטוב' שבביתו נאווה קודש בתל אביב, אשר שם הבימה לא היתה

עמודי דגרא המשך מעמוד ה'

וכלל הדברים, כי כל אשר ציונו לטוב לנו, כמו שכתבנו, כי האל חפץ בטובת ברייתו בטובו הגדול, ואמר כי מי שיקריב חוץ לאותו המקום הנבחר דם יחשב לו. והענין הוא, כי השם לא התיר לבני אדם בשר בעלי חיים רק לכפרה או לצרכי בני אדם, כגון מזון או רפואה, או כל דבר שיש בו שום צורך בני אדם, אבל להמיתם מבלי שום תועלת כלל, יש בדבר השחתה ונקרא שופך דם. ואף על פי שאינו כשפיות דם האדם,

שהשם ברוך הוא קבע מקום לישראל להביא שם קרבנותם ולהכין שם לבבם אליו, ומתוך קביעות המקום והגדלתו ויראתו אל לב בני אדם, נפשם מתפעלת שם לטוב, והלבבות מתרככים ונכנעים לקבל שם מלכות שמים שלימה, על כן מנענו השם מעשות מעשה הקרבנות רק במקום ההוא, כדי שתהא כפרה שלימה לנו.

משופעת כנהוג בבתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא היה זה שלחן רגיל עם ד' רגלים, אזי היה בעל הקורא עומד באמצע השלחן, ומרן עמד (או ישב בשנים האחרונות) ברוחב השלחן ולא בצד (בקודש פנימה, חלק ב, עמוד קלח).

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א (מציון יסעדה, עמוד רג) בשם הר"ה"ג מוה"ר משה בייק זצ"ל אבד"ק מעזיבו, כי בבית מדרשו של הבעש"ט, היה הבעש"ט הק' זי"ע עומד בעת קריאת התורה בצד ימין של הבימה, ומצד שמאל עמד תלמידו הר"ה"ק ר' מאניש דיין זי"ע, וכשנסתלק הבעש"ט הק' נמנעו מלעמוד על מקומו ונשאר צד ימין פנוי, אחרי שנים רבות הגיע נכדו הר"ה"ק בעל דגל מחנה אפרים זי"ע לגור במעזיבו, ובא להתפלל בבית מדרשו של זקינו הבעש"ט זי"ע, ומאחר שלא רצה לעמוד בצד ימין של הבימה, רצה שר' מאניש דיין ז"ל יתן לו לעמוד במקומו בצד שמאל, אך ר' מאניש דיין ז"ל לא רצה לוותר על מקומו, אולם לאחר שראה שהוא עוסק מזה עסק גדול, עד שאין לו ברירה והוא מוכרח לפנות את מקומו, אז התיישב שילך להתפלל בבית המדרש אחר.

כשהיה כ"ק מרן שליט"א במעזיבו, בשב"ק פרשת יתרו שנת תשע"ז לפ"ק, התפלל בבית מדרשו של הבעש"ט זי"ע, ואז עמד מרן שליט"א בעת קריאת התורה בצד שמאל, כמו שנוהגים בבעלזא, ולא במקומו של הבעש"ט זי"ע בצד ימין, לאחר מכן סיפר את העובדא הנ"ל, והוסיף בדרך צחות, כי יתכן שלכן שינו אבותיו הק' מבעלזא ממה שנהג הבעש"ט זי"ע, ונהגו לעמוד בצד שמאל של הבימה ולא בצד ימין, לפי שהיו יראים שמא ביום מן הימים יגיע א' שלא יהיה ראוי לעמוד במקום גדולים, ויעמיד עצמו במקום קדשו של הבעש"ט זי"ע, ולכן כבר העדיפו מאז לשנות ולעמוד בצד שמאל...

מנהג זה לעמוד על יד הבימה, היתה מנת חלקם של רבוה"ק זי"ע בעצמם, אבל בני וצאצאי רבוה"ק לא עמדו על יד הבימה, ונשארו לעמוד במקום ישיבתם בכותל המזרח. ומסופר, כי בשבת שבע ברכות של כ"ק הר"ה"ק מסקווירא זצ"ל, שנערכה במחיצת קדשו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע בבעלזא, עלה החתן אל הבימה ונעמד גם כן בסמיכות, כמנהג בית אבותיו לבית טשערנאביל שנהגו לעמוד על יד הבימה, אולם כמה מן היושבים ניסו לעכב בעדו, מאחר שלא היה דבר זה מקובל בבעלזא, אז הורה מרן להניח לו באמרו: "ער מיינט עס ערנסט". ואכן נשאר לעמוד על יד הבימה. וכן נוהג כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, לכבד את בני כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א לעמוד על ידו בסמיכות לבימה.

בשפתו צדיקים

עובדין קדישין מהילולא דצדיקיא
במשנת רבוה"ק מבעלזא

הרה"ק רבי אברהם יצחק קאהן זצ"ל מתולדות אהרן, בעל דברי אמונה / כ"ז בסלו תשנ"ו

לו, שלעלות במדרגת איז א געזונטע זאך, רק צריכים ללכת לאט.

בעתו ובזמנו

לאחר לידת אחד מבניו, הלך לחלות את פני כ"ק מרן זי"ע ולקבל ברכת מזל טוב, אז הביע את בקשתו לפני מרן, שיברכו שיוכל לעשות את ברית המילה בעתו ובזמנו, כי לעת עתה הילד צהוב, נענה מרן ואמר לו בערך בהאי לישינא: "וואס הייסט בזמנו? דער זעלבער באשעפער וואס האט געהייסען מלע'ן ביום השמיני, האט געהייסן אז ווען דער קינד איז געהל, זאל מען נישט מלע'ן, און ווען מען קען דעמאלטס איז בזמנו (מה זה נקרא בזמנו? אותו הבורא ית"ש שצוה למולו ביום השמיני, צוה שכשהתינוק צהוב לא ימולו אותו, ומתי שיכולים למולו אז הוא בזמנו)".

בקדישתו של אהרן

פעם שאלו אותו מה ראה ומה קיבל אצל כ"ק מרן זי"ע, השיב: "את גודל השפלות רוח והביטול, ממש כאפס אין". ואילו בשיחה עם רה"י הגה"ח ר' שלו' בראנדער זצ"ל, אמר שאצל כל צדיק שהסתופף לקח ממנו איזה מידה טובה, ולמד ממנו איך להתנהג באיזה ענין מסויים, ומכ"ק מרן זי"ע רכש את ההנהגה להיזהר מאד בספק ברכה, ומכח זה נהג בעצמו שבכל ספק ברכה שנתעוררה אצלו, היה נמנע מלאכול את המאכל עד שבירר היטב במקור הפוסקים לדעת מהו ברכתו. ובמכתב לידידו כ"ק הגה"צ מערלוי זצ"ל, בענין ספק ברכת שבע ברכות בנידון מסוים, הוא כותב לו בתוך הדברים ח"ל: "ואמנם זה הי' לפלא בעיני כיון שידוע לי שהדר"ג התגורר הרבה אצל כ"ק אדמו"ר מבעלז' זצ"ל, וראה איך שהיה זע וחרד אף מספק ספק ספיקא של חשש ברכה לבטלה, ואיך פוסק... עכ"ל".

ומסופר, שבשנותיו האחרונות, כאשר שהה בשווייץ לצורכי מנוחה, אזי ביומא דהילולא קדישא של כ"ק מרן זי"ע, אמר לאחר התפילה קדיש, דבר שלא נהג בו מעולם, לאחר התפילה אמר שמאחר והיום הוא יומא דהילולא של כ"ק מרן זי"ע, אשר זכה להסתופף בצל קדשו ולשאוב מבארו הטהור, לכן אמר קדיש.

מדברי תורתו

אשרי שקל יעקב בעזרו (תהלים קמו, ה). ואימתי זוכה לעזר ה', שברו על ה' אלקיו, כשמישים כל בטחוננו בה' אלקיו, ובזוה"ק (ויקהל קצח ע"א) פירשו אל תקרו שברו בשין שמאלית, אלא שברו בשין ימנית, ששובר כל עצמותיו לה' אלקיו, היינו שמוטר עצמו להקב"ה בכל אבריו וחושיו, ואמר השומר אמת לעולם, שהקב"ה שומר את מי שבטח עליו באמת ובתמים, וכשהקב"ה שומרו אז יש לו שמירה האמיתית, ומבלעדו יתברך אין שמירה כלל.

(דברי אמונה, ליקוטים)

נולד בעיה"ק צפת ת"ו, ביום ו' טבת שנת תרע"ד לפ"ק, לאביו הגה"ח רבי אהרן דוד זצ"ל, ממשפחת כהנים מיוחסים, ולאמו הצדקנית מרת שינדל ברכה ע"ה, מגזע היחס הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, הגה"ק רבי משה דוד מטאלטשאווא זי"ע, הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע, הרה"ק 'מאור עינים' מטשערנאביל זי"ע, הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, ועוד רבים מתלמידי הבעש"ט זי"ע ומאורי הדורות, ראשית ילדותו היתה בעיר הקודש צפת וגדל בין חכמיה, בגיל שבע חזר יחד עם אביו וכל משפחתו לעיר הוניאד שם התגוררו משפחת אביו, ושם למד בישיבת הגה"צ רבי ישראל פריינד זצ"ל הרב דמתא, לאחר מכן גלה למקום תורה לסעקלהיד, שם למד אצל הגה"ק רבי יהודה סגל רויזנער זצ"ל הי"ה, והתקשר אליו בכל נפשו ומאודו, לאחר מכן עבר ללמוד בקראלי בישיבתו הרמה של הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל, אותו החזיק לרבו המובהק, מקראלי עבר יחד עם כל בני הישיבה לעיר סאטמאר שם התקשר לחבורתו של הרה"ק רבי אהר'לע ראטה זצ"ל בעל 'שומר אמונים', ונמנה על חשובי ובחירי בני החבורה, עד שבחוג"מ סוכות שנת תרצ"ט נלקח אחר כבוד לחתן לבתו של הרה"ק רבי אהר'לע זצ"ל, הרבנית מרת יענטא ע"ה, שמחת נישואין נערכה ביום י' אלול תרצ"ט בהוניאד, ומיד לאחר מכן עלה לארץ ישראל, לאור התפרצות מלחמת העולם הנוראה, שם בעיה"ק ירושלים ת"ו נתמנה על ידי חותנו לעמוד בראשות הישיבה, והוא הדריך את קהל החסידים, לאחר הסתלקות חותנו ביום ו' ניסן תש"ז, ביקשו לעטרו בעטרת ההנהגה, אך הוא סירב בכל תוקף, גם לאחר שמסרו לו כתב הכתרה, ברח לעיה"ק צפת ועשה תחבולות, לבסוף קיבל את המינוי בעל כרחו על פי הוראתו של כ"ק מרן זי"ע, בימי כהונתו הרבה פעלים להגדיל תורה ולהאדירה, ולהרבות כבוד שמים בעולם, מתוך קדושה וטהרה וכל עניני חסידות ופרישות, בחודש מרחשוון שנת תשנ"ה נפל למשכב, וביום כ"ז כסלו שנת תשנ"ו נסתלק לעולם שכולו טוב.

למלא את מקומו

כמתואר לעיל, בשנת תש"ז עם הסתלקות חמיו הרה"ק רבי אהר'לע זצ"ל, בחרו בו אנשי הקהילה למלאות מקום חמיו זצ"ל, אך הוא סירב ולא רצה לקבל על עצמו את עול ההנהגה, כעבור איזה תקופה ביום כ"ז כסלו נר ג' דחנוכה שנת תש"ח, נסע להשתתף בהדלקת הנרות של כ"ק מרן זי"ע, באותו הזדמנות ניגשו ראשי הקהילה אל כ"ק מרן זי"ע, וסיפרו לפניו על רבי אברהם יצחק שאינו מוכן לקבל עליו את עול ההנהגה. והנה לאחר הדלקת הנרות הושיב כ"ק מרן זי"ע את רבי אברהם יצחק על ידו בראש השלחן, וצוה להביא לפניו קערה עם פירות, קירבו אל רבי אברהם יצחק, והורה לו לחלק לכל הנוכחים שיריים, ואמר: "מזל טוב, מזל טוב". ואמר לו כי מקובל בידו מאבות"ק שמי שמסרב למלא את מקום אבותיו יש בזה משום סכנה.

בצל הקודש

פרק מיוחד בחייו היתה התקשרותו האיתנה והתבטלותו המופלאה אל כ"ק מרן מהר"א זי"ע, ובכל פעם שהיה כ"ק מרן זי"ע מגיע לירושלים, היה רגיל ללכת למרחקים על מנת להסתופף בצל הקודש, גם כאשר כ"ק מרן זי"ע שהה בשכונת קטמון, הלך רגלי משכונת מאה שערים בה התגורר, בהליכה של למעלה משעה. רגילות היתה בידו ללכת להסתופף בעריכת השלחן הטהור של אושפיזא דיוסף צדיקא, בה חילק כ"ק מרן זי"ע 'שווארץ ברויט', ולפעמים הלך גם להשתתף באמירת תשליך ביום שלוש עשרה מידות.

פעם אחת אף גמר בדעתו לנסוע לשבת קודש לתל אביב, על מנת לשבות בצל קדשו

של כ"ק מרן זי"ע, ומאחר שלא רצה שיהיה לזה פרסום, ושלא יבואו תלמידיו אחריו, לא גילה את הדבר לאיש, ונסע עם האוטובוס האחרון לתל אביב, מלווה רק עם תלמידו הגר"מ בראנדסארפער זצ"ל.

לכבוד ולתפארת

באחד הפעמים בהם ביקש להיכנס בקודש פנימה, קבע לו המשמש שעה בו יוכל להיכנס, והיה זה שעה מאוחרת בלילה, והנה באותם שנים לא היתה אפשרות לנסוע עם רכבים פרטיים, ומן ההכרח היה לנסוע באוטובוס לתל אביב, אבל על מנת שיוכל לשמור על טהרת עיניו, היה אמור שיסע בלוויית כמה תלמידים שייעמדו מסביבו משך כל זמן הנסיעה כחומה בצורה, אולם בהשגחה העליונה היה האוטובוס ריק מאנשים, ולא היה צורך בכך. והנה כאשר הגיע לתל אביב ונכנס אל הקודש פנימה, מיד בהיכנסו שאל כ"ק מרן זי"ע: "עם מי הגעתם לכאן?", אז השיב שנסע עם האוטובוס, אמר לו כ"ק מרן זי"ע שאין זה לכבודו של רבי של חסידים לנסוע באוטובוס, ויהי לפלא, כי לא היה כ"ק מרן זי"ע רגיל לשאול שאלות כגון דא.

טרעפ איז נישט קיין חסרון...

כאשר נכנס להתגורר בדירתו החדשה ברחוב בהר"ן, הלך לקבל את ברכת קדשו של כ"ק מרן זי"ע, שאלו מרן האם צריך לעלות במדרגות אל הבית, משהשיב בחיוב, נענה כ"ק מרן זי"ע ואמר: "מיר האבן בקבלה פון טאטן, אז גיין טרעפ שאדט נישט, מ'דארף נאר גיין פאמעליך". ובזהדמנות אחרת סיפר שכ"ק מרן זי"ע אמר

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

בענין ברכת נר חנוכה, כשמדליק מפני החשך

בן פקועה בן ט'

טעון שחיטה משום מראית עין

בשו"ע יור"ד סי' יג' ס"ב, השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר בן ח' בין חי בין מת, או בן ט' מת, מותר באכילה ואינו טעון שחיטה; ואם מצא בה בן ט' חי, אם הפריס על גבי קרקע, טעון שחיטה, ביאור הדברים דבר"כ באם שוחט בהמה ונמצא עובר בתוכה אין העובר טעון שחיטה כדין בן פקועה ונמצאה אוכלה כמות שהוא חי, אמנם אם העובר הוא בן ט' חדשים ופורס ע"ג קרקע באופן שאינו ניכר בינו לשאר בהמה, טעון העובר שחיטה, ובטעם הדבר כתב הש"ך (סק"ד) אם הפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה מדבריהם, דלמא אתי לאחלופי בשאר בהמות, כשרואין שאוכל אותו בלא שחיטה, והוא מדרבנן דילמא אתי לאחלופי עם שאר בהמות, פי' כיון שאינו ניכר בינו לשאר בהמות אתי לאחלופי בשאר בהמות כשרואין שאוכל אותו בלא שחיטה.

עיסת ארנונא טעון הפרשת חלה משום מראית עין

ובתשו' הרשב"א (ח"א סי' תקכ"ה) נשאל בהא דגמ' פסחים ו. דעיסת ארנונא חייבת בחלה, ופירש"י: ארנונא - מה שהמלך נוטל עישור מן הבהמה ומן התבואה, חייבת - ואף על גב דעיסת נכרי פטורה, ואוכל ישראל בלא חלה, והוא אומר שלו היא, ואוכלה בלא חלה כיון דלית ל' קלא, פי' הגם דמדאורייתא פטורה דאין זה עריסותיכם אלא של עכו"ם עכ"ז צריך להפריש חלה משום מראית עין, ונשאל הרשב"א אי צריך לברך עלי' דנראה דאין מברכין, וכן בדומין לזה בבן פקועה שמפריס על גבי קרקע דגם שם צריך לשחוט משום מראית עין אי צריך לברך, והשיב הרשב"א דהוה ככל מצוה שבדבריהם שמברכין עליו ואין חילוק מאיזה טעם אמרו שצריך להפריש או לשחוט, אי מעיקר הדין או מחמת מראית עין ולעולם יש לברך.

קו' הרב מטשעבין

דמ"ש מנר חנוכה דאם מדליק מפני החשך אין צריך לברך

ובשו"ת דובב מישרים (ח"ד החדשים סי' ל"ב) הקשה מהא דמבואר בשו"ע או"ח סי' תרע"א סעי' ח' ברמ"א שם בשם הר"ן (שבת י. מדפי הרי"ף ד"ה אמר רב הונא) דאם מדליק בשני פתחים אינו מברך, וז"ל המחבר: חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשתיהן מפני החשך; הגה: ואם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם ובשני מדליק בלא ברכה, אלמא דדבר שאינו מצוה בעצם ורק מפני החשך אינו טעון ברכה, ומ"ש מהא דמבואר ברשב"א לגבי עיסת ארנונא ולגבי בן פקועה בת ט' דצריך לברך. ורוצה הגאון מטשעבין לחלק

ולומר דהכא בשחיטה שהוא משום חשך אחלופי שאני, וצריך ביאור להבין במה שונה הטעם של אתי לאחלופי והטעם של מפני החשך,

הדליקה בפנים והוציאה בחוץ

עוד הקשה בדובב"ש שם אדברי הר"ן הנ"ל דאין צריך לברך כשמדליק עוד נר מפני החשך, מש"ס שבת ב' במה מדליקין (כב) דפריך אהא דאמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה ולא כלום, למ"ד הנחה עושה מצוה, אמאי לא עשה ולא כלום, ומשני משום דהרואה אומר לצורכו הוא מדליק, הרי דגם דבר מצוה שהוא רק משום חשך דהרואה, הוה כמצוה גמורה, ומה שעשה מקודם כלא עשה ולא כלום וממילא טעונה ברכה כשמדליק מחוץ,

ומביא עוד מהפרי חדש שהעלה באמת בסי' תרע"ה (עיי"ש בסק"א) דבהדליק בפנים והוציאה לחוץ דלטעמא דהרואה (פי' דאינו מדליק אלא בשביל הרואה) אינו צריך לברך, אולם הביא דבהגהות הרשב"ש (על שו"ע או"ח סי' תרע"א סי' ברמ"א) תמה על דברי הפ"ח מסו' הש"ס במס' שבת הנ"ל דמשמע דמה שהדליק בפנים לא עשה ולא כלום, ובודאי צריך לחזור ולברך על מה שמדליק בחוץ,

עכ"פ עדיין קשה מד' הגמ' הנ"ל אדברי הר"ן דפי' דאם אינו מדליק אלא מפני החשך אינו צריך לברך, ובמאי חלוק מהדליק מפני הרואה דאומר לצורכו הוא מדליק, דמשמע מהגמ' דלא עשה ולא כלום במה שהדליק בפנים, וצריך להדליק ולברך בחוץ, ובדובב"ש רוצה ליישב ד' הר"ן, דמייירי בדבר שבהמצוה עצמה ליכא שום חשך רק על הפתח השני, משא"כ הכא איכא חשך על עיקר המצוה דלצורכו הוא מדליק, ובוזה מיישב ד' התשו' הרשב"א הנ"ל בשחיטה דצריך לברך,

נפ"מ בין עשה המצוה כתיקונו או לא

וביאור דבריו דכשמדליק על פתח השני מפני החשך באמת כבר יצא מצוות הדלקת נר חנוכה כשהדליק בפתח הראשון, ועל חיובו זה א"א לברך פעמיים, אלא דצריך להדליק עוד על פתח הב' מפני החשך וע"ז שייך שפיר דאין לברך על פתח השני, משא"כ באופן הדליק בפנים דעדיין לא יצא גוף המצוה כתיקונו, דהרואה שמוציאו אומר דלצורכו הוא מדליק, וכיון דעיקר מצוות נר חנוכה הוא משום פרסומי ניסא, וכאן כיון שהרואה לא חש כלל בהדלקתו לשם חנוכה, דאומר דלצורכו הוא מדליק, א"כ איכא פגם בגופו של המצוה שלא עשאו כתיקונו, ע"כ צריך להדליק עוד בחוץ ולברך עלי' כשמקיים המצוה כתיקונו,

וגם בשחיטה יש לומר דהוא מצוה מיוחדת שלא יבוא לאחלופי ויאמרו דאין בהמה צריך שחיטה, וכן בעיסת ארנונא ע"כ צריך לברך עלי', וכדמבואר בד' הרשב"א דעל מצוה דרבנן מברכין,

בביהכ"נ דיש לה ב' פתחים

ויש לומר ביותר ביאור דאמנם יש חילוק גדול בין הדלקת נר חנוכה על פתח השני מפני החשך ובין שחיטת העובר בן הט' משום אתי לאחלופי, דהנה בב"י סי' תרע"א אהאי דינא דבנר חנוכה צריך להדליק בב' הפתחים מפני החשך הקשה דמאי שנא מהא דשנינו בפ"ק דברכות (ה) ובפרק בתרא (אס) דאסור לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין (וכדפי' רש"י דנראה כמכריח עצמו מפתח ביהכ"נ) ואתי לחשדי ב' שאינו מתפלל, ושם בגמ' דלא אמרן אלא דלית ל' פתחא אחרייתא אבל אית ל' פיתחא אחרייתא לית לן בה דאמרי בפיתחא אחרייתא עייל,

והקשה הרב"י דה"נ בנר חנוכה יאמרו דאע"ג דחזו דלא אדליק בהאי פיתחא, לא אתי למיחשדא דיאמרו דבידך פיתחא אדליק, ומתרץ שם בתרי אנפין דשאני תפלה דלא יבואו לחשוד בו כיון דכשאינו מתפלל פורק מעליו עול מלכות שמים, ולכן בדיש פיתחא אחרייתא לא יבואו לחשוד בו בענין חמור כזה, משא"כ בנר חנוכה דאי מבטל מצוות נר חנוכה אינו כפורק מעליו עומ"ש בכלל אלא כמבטל מצוה אחת, ועוד מתרץ דבנר חנוכה כיון דאית ב' חסרון כיס והפסד ממון יבואו לחשוד בו דאינו מדליק דחס על ממונו, משא"כ בתפלה דאין בה הפסד ממון לא אתי למחישודי ב' דאינו מתפלל, ועיי"ש במג"א (תרע"א סק"ב) שהקשה אדברי הרב"י דביאר דבתפלה ליכא הפסד ממון, והלא בשעה שמתפלל הוא בטל ממלאכתו, ועיי"ש מה שתי' באופן אחר,

נפ"מ אי החשך על האדם

או גדר לגוף המצוה

המורם מהם דמה הטעם שצריך להדליק בפתח השני מפני החשך, שיחשדו בו שפורק מעליו עול מצוות נר חנוכה, כמו באינו נכנס לביהכ"נ שיחשדו בו שאינו מתפלל, אמנם אין זה גזירה על נר החנוכה גופא, אלא על גוף האדם שיחשדו שהוא פורק עול, ואולי הוא מדינא דהיייתם נקיים מד' ומישראל, שאין לאדם לעשות פעולות כאלו, שיחשדו בו שהוא עבריין, אמנם זהו מצווה כללי, ולא גזירה בנר חנוכה דוקא אלא בכל המצוות, וע"ז מובן שאין שייך לברך על הדלקה כזה אקב"ו להדליק נר חנוכה, דגזירה זו אינו דין בנר חנוכה אלא בכל מצוה, אלא על גוף האדם שלא יחשדו בו שפורק מעליו עול מצוות. משא"כ כששוחט בהמת בן ט' שהוא משום חשך דאתי לאחלופי וכדמבואר שם ברש"י במס' חולין (נע) דאתי לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה, והוא חשך במצוות שחיטה כשיראה דאפשר לאכול בהמה בלי שחיטה יבואו להקל במצוות שחיטה, וע"ז שפיר שייך לברך על השחיטה דהוא גדר במצוות שחיטה, ולכן שפיר כתב הרשב"א דבשוחט עובר בן ט' וכן בחלה מברכין עלייהו ככל מצוה דרבנן שהם אמרו דיברכו עלי', והוא מצוה דרבנן בגדר המצוה, המשך בעמוד א'

ימי החנוכה

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

חנוכה

זהו הכוונה נתן ליראיך נס להתנוסס שזכו בני ישראל לב' ניסים, הצלת הגוף ונס המנורה, מפני קושט סלה מפני קושטא דאברהם, כמו שהיה אצל אצא"ה ענין תיקון הגוף והנפש.

ואפ"ל עוד דראיתי בכתבים של הרה"ק מסקאהל זצוק"ל שמביא ששמע בשם כ"ק אא"ז (מרן מהר"ש ז"ע) ז"ל שהיה בימיו זמן ועת רצון שהיה מקובל שהוא ראוי להגאולה שלימה, וכ"ק אא"ז ז"ע ג"כ החזיק זמן זה כזמן פקידה, ואח"כ כשעבר הזמן ולא זכו להיפקד, אמר כ"ק אא"ז ז"ע שמן האמת היה זה זמן פקידה, אלא שבשמים הכל למעלה מן הזמן, וממילא כיון שעדיין לא היו ראויים, לא נחשב בשמים שהגיע אותו הזמן שיהיו ראויים להיגאל, וכאילו זה הזמן גופא לא היה עדיין.

ובזה אפ"ל נתן ליראיך נס להתנוסס היינו שהשי"ת נתן לנו נס של חנוכה, שמזה היה התנוצצות הגאולה והיה צריך להתנוסס שיהיה כבר הגאולה שלימה, אבל כיון שאין זה הזמן, וכמו שמצינו באברהם אע"ה מצינו שאף שזכה לקדושת בית המקדש כדכתיב בהר' ה' יראה (בראשית כב, טז), והיה אולי הזמן ועת רצון גדול לזכות להגאולה שלימה כיון שיצחק אע"ה מסר נפשו להשי"ת, אלא שכיון שעדיין לא היה הזמן לא זכו לכך, ואח"כ נתעורר שוב אותה זמן ועת רצון אצל יצחק אע"ה ויצא יצחק לשוח בשדה (שם כד, טו), שזכה ג"כ לקדושת ביהמ"ק במקומה, ואי' שהתפלל על הגאולה, אבל עכ"ז לא היה הזמן ראוי לכך מן השמים, ונדחה זה הזמן אצל יעקב אע"ה, כדכתיב (שם כה, יב) והנה סולם מוצב ארצה ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו, ומה שייך זמן יותר ראוי מזה להגאולה כשרואים מראות נשגבות כאלה, ועכ"ז לא היה עדיין הזמן ראוי לכך בשמים אף שזכה לקדושת ביהמ"ק שלא במקומה, וכסדר נדחה הזמן בזוה"ק יש זמן ראוי, ובשם הרמב"ן מובא זמן מסויים שמסוגל לכך ואומר שם שנראה לו שכיון שזה כ"כ קרוב גילו לו מן השמים, והכל הוא אותו זמן,

זהו אפ"ל נתן ליראיך נס, שבזמן כזה שבני ישראל זכו לנס, שטיהרו את הביהמ"ק והדליקו שוב את המנורה, להתנוסס, האם יכול להיות זמן מתאים יותר מזה שיהיה כבר הגאולה שלימה, שיהיה הכל בתכלית השלימות אבל עכ"ז מפני קושט סלה מפני קושטא דאברהם, שזמן זה כבר מתעורר שוב ושוב עוד מימי אברהם אע"ה כשזכה להתגלות גדול כ"כ בהר' ה' יראה, ועכ"ז נדחה הזמן הזה והתעורר שוב אצל יצחק אע"ה ואצל יעקב כסדר אצל הצדיקים, עד כ"ק אא"ז ז"ע וכמו שאמר כ"ק אא"ז שהזמן נשאר זמן מסוגל אלא שצריך להיות ראוי שבשמים שהוא למעלה מן הזמן יתעורר זה הזמן, ויהיה ההתגלות בשלימות.

וממילא צריך לבקש היות שעתה בימי החנוכה מתעורר הנסים שהיו אז, וממילא אפשר לומר שזה קאי גם על היום בימי החנוכה, נתן ליראיך נס, בימים אלו ממש שמתעוררים הנסים של אז, להתנוסס, שיתעורר הזמן הזה ויהיה הגאולה השלימה בתכלית השלימות, מתוך נחת וכל טוב.

לנו רשות להשתמש בהם, וא"כ למה מדליקים הנרות הרי תכלית הנר הוא כדי להאיר ולהשתמש בו, וכמו בנרות שבת שמדליקים נרות כדי להאיר את הבית, אלא שבחנוכה אנו מדליקים הנרות דייקא כחוק בלי טעם שאין משתמשים בה, ועי"ז יהיו ישראל נושעים בלא טעם.

ובזה אפ"ל ג"כ לתרץ קו' הבית יוסף למה מדליקים בליל א' הרי הנס היה רק שבעה ימים, שהרי מצאו פך שמן ללילה הראשון, אלא שאנו רוצים להראות שבליילה הראשון אנו מדליקים בלא טעם, אף שלא היתה הנס בלילה הראשון, דענין חנוכה הוא קיום המצווה בלא טעם.

אמרנו בשם תלמיד הבעש"ט ז"ע [הרה"ק רבי שמערייל מווארחאווקער ז"ע] דלפעמים האדם עומד להתפלל ואינו מכוון כלל, וא"כ מה התועלת של התפלה ומה טעם יש בה, אלא התפלות אלו שהם ללא כוונה נקראים כלים ריקים, ואי' נבניא בהכלים היינו בפעם אחת שמכוון בתפלה כראוי מתמלאים כל הכלים ריקים ג"כ, ע"כ. ואפשר לומר הענין בזה ג"כ דהנה איש ישראל עומד להתפלל לפעמים ואף שאין להתפלה טעם שהרי אינה בכונה כראוי, אבל אצל הקב"ה אפילו תפלה כזו, שבכל אופן עומד להתפלל גם אם אינו יכול לכוון כראוי הוא סיבה שיושיע אותנו הקב"ה ג"כ בלא שום טעם.

השי"ת יעזור מתוך נחת וכל טוב.

ליל ד' החנוכה שנת תש"פ

ועל הנסים ועל הפורקן ועל הנבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל המלחמות שעשית לנו בימים ההם בזמן הזה.

אי' באבורהם (סדר הדלקת נר חנוכה) שתקנו על הנסים ע"ש הפסוק (תהלים סו, י) נתן ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה, ובתרגום בגלל קושטיה דאברהם, ואמר כ"ק דודי ז"ל דבפשטות בא לבאר מה שאומרים בלשון רבים על הנסים אלא שהוא ע"ש הכתוב נס להתנוסס, ואמר הרמז בזה דבאמת היו שני נסים הראשון הצלת הגופים, ועוד הנס של המנורה שהוא ענין תיקון הנפש, וזהו נס להתנוסס שני נסים, והמשך הכתוב מפני קושט סלה, מפני קושטיה דאברהם, שגם אצל אאע"ה מצינו ענין תיקון גוף והנפש, שאמר לו מלך סדום תן לי הנפש והרכוש קח לך (בראשית יד, כא), שרצה להבדיל בין תיקון הגוף להנפש, ואאע"ה לא הסכים שיבדיל בין תיקון הגוף להנפש ולא נתן לו הנפשות, ואי' (סוטה טז) שלכן זכו בניו לרצועה של תפלין, היינו משום שהוא ג"כ ענין של תיקון הגוף והנפש כמו שאומרים ועל היד נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו ועל הראש נגד המח שהנשמה שבמוחי וכו',

הנרות הללו אנו מדליקים על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותנו בימים ההם בזמן הזה, על ידי כהניך הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם.

וצריך להבין הענין שמדליקים נרות אך אין לנו רשות להשתמש בהם, ונקדים דברי כ"ק זקני ז"ל שאמר דאי' בב"ח שהרשעים האלו נתנו עיניהם במנורה, שאמרו שכל זמן שהמנורה דולקת יהיה לבני ישראל קיום, ולכן טמאו כל השמנים שלא יוכלו להדליק המנורה, ואמר כ"ק זקני ז"ל הענין בזה, אלא דהמנורה מרמז לאור התורה, והתורה מכנעת אותם ולכן רצו לבטל את הדלקת המנורה שהוא אור התורה ועי"ז לא יהיה לבני"י קיום חלילה, ע"כ.

ואפ"ל עוד דראיתי בספה"ק בני יששכר על מה שאומרים בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך, ומדקדק מהו הכוונה להעבירם מחוקי רצוניך דמשמע שרצו להעבירם דווקא מהחוקים, ומבאר עפ"י דברי הרבי רבי זושא ז"ע שפי' הכתוב תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, שיש מצוות שמביינים טעם המצוה ויש מצוות שהם חוק בלי טעם, ולמה עשה הקב"ה כך שיהיו מצוות כאלו שאין יודעים לכוון הטעם, ואדרבה היו צריכים לדעת הטעם כדי להבין כוונת המצוה מה שעושים, אלא שהקב"ה רוצה לזכות את בני ישראל, שעל ידי שבני ישראל מקיימים מצוות בלי טעם יוכל הקב"ה להושיעם ג"כ בלי טעם, וכשיבאו המקטרג לומר שלא מגיע לבני ישראל ישועה, התשובה הוא שכיון שבני ישראל מקיימים מצוות בלי טעם אף שאין מביינים למה צריכים לעשות כך, גם השי"ת מושיעם בלי טעם, ובוה מפרש תקעו בחודש שופר וגו' כי חוק לישראל הוא, היינו דלבני ישראל הוא חוק, משפט לאלוקי יעקב, מה שלבני ישראל הוא חוק אצל הקב"ה הוא משפט, שבזה האופן שבני ישראל מקיימים חוקים בלי טעם, שופט השי"ת את בני ישראל בלא טעם מדה כנגד מדה. ובוה מפרש הבני יששכר שרצו הרשעים להעבירם דווקא מחוקי רצוניך, שהרשעים הללו הבינו שהקיום של בני ישראל הוא מה שמקיימים מצוות בלי טעם ועי"ז מגיע להם ג"כ שהשי"ת יושיעם בלא טעם, ולזה רצו להעבירם מחוקי רצוניך, לבטל מה שמקיימים בלא טעם, ע"כ.

וזה אפשר לומר הכוונה ג"כ כאן הנרות הללו אנו מדליקין, היינו נרות אלו שהרשעים רצו לבטל הדלקת המנורה אנו מדליקין אותם, ואין

לעת לן נס חנוכה שהרי טועאה הותרה בעיבור

הרה"ג ר' דוב בעריש ראזענבערג שליט"א • ירושלים

למה נצרך נס פך השמן

בספר "בצלו חמדתי" על הגאון הרב דוב בעריש וויידענפעלד זצ"ל, אב"ד טשעבין (עמוד קע"א), מסופר על שמחת בר מצוה בה השתתף הרב הנ"ל וזכה להיות מוסב בצוותא עם מרן הרה"ק מוהר"א מבעלזא זי"ע. בתום הסעודה כיבדו את הנער הבר מצוה בברכהמ"ז כנהוג, וכשבא לשתות את היין הורה לו מרן זצ"ל לשתות את הכוס כולו עד הסוף, ולא רק כמלא לוגמיו כנהוג.

הגאון מטשעבין סיפר אח"כ שבלבו תמה על התנהגותו של הרה"ק מבעלזא שהרי בשו"ע (או"ח סי' ק"צ ס"ג) מבואר דכל דבר שצריך כוס צריך לשתות ממנו כמלא לוגמיו, ולמה הכביד הרב כ"כ על הנער הצעיר שישתה כוס יין מלא. והוסיף לספר שמרן הרה"ק תפס מחשבתו ומיד פנה אליו לבאר הנהגתו.

וכה אמר לו הלא תמוה לכאורה למה הוצרכו ישראל לנס חנוכה, שמצאו פך שמן טהור חתום בחוותמו של כה"ג וכו', לשם מה היו זקוקין לכן, כיון דקיי"ל (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ז) שהדלקת נרות מנורה דוחה טומאה [ומקורו טהור מתו"כ (אמור, פרשתא י"ג ה"ז) וכן מן הירושלמי (יומא פ"ד ה"ו), שדרשו כן מן הפסוק (ויקרא כה ב) לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד, תמיד אפילו בשבת, תמיד אפילו בטומאה].*

אלא - המשיך מרן הרה"ק להסביר - שכשהחשמונאים חזרו לביהמ"ק לטהרו ולחזור להדליק את הנרות, לא היתה בידם מנורה, כי היוונים סימאו את ההיכל ונטלו כל כליו (רש"י ע"ז מ"ג ע"א בד"ה ומלכות בית חשמונאי), ולכן הוצרכו לחנך מנורה חדשה [נ"א שהיתה של עץ (ע"י מנחות כ"ח ע"ב)]. וההלכה היא (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הל' י"א) שאין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים.

כל שהוא משום חינוך צריך להיות באופן של "לכתחילה"

הרי שבהדלקת הנרות בכ"ה בכסלו היה בזה חינוך של מנורה חדשה ככלי שרת, וכל שיש בו משום חינוך צריך להעשות באופן של "לכתחילה". ולכן נעשה להם הנס כדי שיוכלו לחנך את המנורה בשמן טהור הראוי להדלקה לכתחילה.

וכן - סיים מרן הרה"ק את דבריו - נער זה נכנס היום למצוות, ויש כאן ענין של "חינוך", וראוי שיקיים מצוות בשלימות, על כן הוריתי שישתה את הכוס של ברכה כולו, ולא יסתפק במלא לוגמיו, אף שגם בכך היה יוצא ידי חובתו.

מה שקשה על תירוץ זה

שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, מחד גיסא הגאון הרב צבי פסח פראנק, בספרו הר צבי ע"מ תענית (לדף י"ז ע"ב), ומאידך גיסא האדמו"ר בעל אמרי אמת מגור, במכתב שכתב להרב אב"ד מאנקטוב (נדפס במכתבי תורה, מכתב ס"ו או"ק ב), שניהם הקשו על יסוד זה ב' קושיות.

האחת היא דאיתא בגמרא (תענית י"ז סוע"א) והתניא, רבי אומר, אומר אני: כהנים אסורים לשתות יין לעולם, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. ואמר אביי: כמאן אתו האידנא כהני חמרא - כרבי, מכלל דרבנן אסרי. מאי טעמא, מהרה יבנה בית המקדש, ובעינין כהן הראוי לעבודה וליכא.

והקשו שם בתוספות (בד"ה בעינין כהנים הראויים לעבודה וליכא) וא"ת והלא בלא יין נמי אסורין בעבודה דטמאי מתים נינהו וצריכין הזאה ג' ח' [כלומר במהרה כשיבנה המקדש פתאום], לפני שיגשו הכהנים לעבודה, יצטרכו להטהר מטומאת מת, וזמן הטהרה ז' ימים], ואמאי אסרי להו יין [שהרי בכל אופן יישאר להם די זמן להתפכח מיינם] וי"ל דמ"מ מותרין בעבודת צבור דטומאה הותרה בצבור, עכ"ל התוס'. קחוינן מיהא מדברי התוס', דמאחר שטומאה הותרה בעיבור לא אכפת לן מטומאתן, טומאת מת שעליהן, והיו ראויים לעבוד עבודה בקרבנות ציבור מיד, אי לא דנאסר להם להכנס למקדש שותוי יין. ואף שאז יהי' מקדש חדש וכלי שרת חדשים ויצטרכו לחנכם, מוכח מדברי התוס' דבכל זאת תהי' העבודה בטמאים, דטומאה הותרה בעיבור גם בעבודת חינוך.

והקושיא השני' שהקשו האמרי אמת והגרצ"פ פראנק, היא מן הדעת זקנים מבעלי התוספות (בפרשת שמיי) עה"פ (ויקרא י טז) וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מִשֶּׁה וְהִנֵּה שֹׁרֵף וּגו', ח"ל וי"א מפני הטומאה נשרף. ותימה דכיון דשעיר של ר"ח היה, הי' לו ליקרב בטומאה, דכל קרבנות ציבור קרבין בטומאה, דכתיב במועדו ודרשינן אף בטומאה וצ"ע, עכ"ל. הרי דגם בעת חינוך הותרה טומאה בעיבור.

כדי שהחינוך יהיה "לכתחילה", ע"כ צריכה הטומאה להיות הותרה ולא רק דחוייה

ראיתי בספר "הערות" להגאון הרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל ע"מ פסחים (לדף ט"ז ע"א) מה שהביא תמיהה עצומה על דברי התוספות במס' תענית הנ"ל, שתירצו שכשבמהרה יבנה המקדש יהיו הכהנים מותרין מיד לעשות עבודת צבור, אף שיהיו טמאי מת, דטומאה "הותרה בצבור".

וצריך להבין מהיכן למד מרן זי"ע חידוש זה, ונססה בעוהשי"ת לירד קימעא לסוף דעתו, או לכה"פ לנגוע בקצהו.

טומאה הותרה בעיבור או רק דחוייה

בגמ' (יומא ר ע"ב) יש מחלוקת רב נחמן ורב ששת, רב נחמן אומר טומאת מת הותרה היא בעיבור, ורב ששת אמר דחוייה היא בעיבור. ומסיק שם בגמ' היכא דאיכא טמאין וטהורין בהוא בית אב [שעליו מוטלת העבודה בשבוע זה] כולי עלמא לא פליגי דטהורין עבדי טמאין לא עבדי, כי פליגי לאהורוי ולאחויי טהורין מבית אב אחרינא, רב נחמן אמר היתר היא בעיבור ולא מהדרין [אלא העבודה נעשית ע"י הכהנים הטמאים של בית אב זה], ורב ששת אמר דחוייה היא בעיבור ומהדרין [להביא טהורים, אף שהם מבית אב אחר]. איכא דאמרי אפילו היכא דאיכא טהורין וטמאין בהוא בית אב פליג רב נחמן, ואמר עבדי נמי טמאין [אף שהיה אפשר לעבודה להעשות ע"י טהורים שבבית אב זה] דכל טומאת מת בעיבור רחמנא שרייה [ונחשב כאלו הם טהורים].

וכתב הגבורת ארי' (יומא, שם) דאפילו לישנא קמא, דמחייבי להביא טהורים כשיש כאלה באותו בית אב, אין זה אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא ליכא מאן דפליג שלשיטת רב נחמן כל טומאת מת בעיבור רחמנא שרייה, והיתר גמור הוא לעשות העבודה בכהנים טמאים, כשיש לפנייהם עבודת ציבור. וללישנא בתרא אפי' חוב מדרבנן אין כאן, דליבעי לימהדר אחר טהורים אפי' באותו בית אב.

תירוץ הגר"ש קלוגר והרבי מקאצק למה נצרכו לנס פך השמן

בהגהות חכמת שלמה, להגר"ר שלמה קלוגר מבראה, הנדפסות על גליון השו"ע (או"ח סי' תר"ט) כתב תירוץ למה נזקקו לנס פך השמן, וז"ל אפי' למ"ד טומאה הותרה בעיבור היינו לגוף העבודה, דילפינן מאיש נדחה ואין ציבור נדחין. אבל לחנך בתחלה הביהמ"ק ודאי החינוך בתחלה צריך להיות בטהורים. ולכך אז, כיון דאחר שפסקה התחילה העבודה מחדש, ודאי תחלת החינוך צריך להיות בטהורים, ולכך נעשה להם נס חנוכה שתחלת החינוך יהיה בטהרה.

וכעין זה ממש הביא בעל חידושי הרי"ם (במאמר ראשון לחנוכה) בשם גיסו ורבו האדמו"ר ר' מענדל מקאצק זי"ע. ולכאורה דברי מרן הגה"ק מבעלזא זי"ע בנויים על תירוץ זה. אלא שמצינו שהקשו על יסוד זה קושיות חזקות.

א. וכן הקשו האחרונים, הב"ח (או"ח סי' תר"ט), החכ"צ (סי' פ"ג), הפני יהושע (בסוגיית מאי חנוכה), הפר"ח (ריש הל' חנוכה), ועוד רבים.
ב. וז"ל דבזמן שהמקדש קיים ואינם יכולים לעשות העבודה בגלל איזה טומאה שאירעה במקדש או טומאה הותרה בעיבור, אולם בחנוכה שחינכו המקדש בהדלקת המנורה מחדש, לא רצו לחנך בטומאה אף שהותרה בצבור והוצרכו לנס להדליק בשמן טהור.
ג. חורבן הבית, קלקלתו לכל הדברים, לדבר זה הוא תקנתו, שאילו היה קיים היו הכהנים אסורים ביה, אבל עכשיו שחרב ואין עבודה, אין לנו לאסרו מפני חשש שמהרה יבנה בית המקדש, שזו גזירה שאי אפשר לעמוד בה, כן פ"י הריטב"א.
ד. כמבואר ברש"י (סוכה מ"א ע"א בד"ה אי נמי) דמקדש העתידי שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו, יז) מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כְּפֻנְנוּ דָּקִי. ה. בהערה על מכתבו של האמרי אמת, כותב הרב ממאנקטוב (מקבל המכתב) ששעיר ר"ח נמי הוי קרבן חינוך, כדמוכח מדברי רש"י (זבחים ק"א ע"א בד"ה משה הן הקריבו) דקרבן זה הי' אהרן עצמו חייב להקריב ולא בניו, ככל הקרבנות שבאו לחנוכה המזבח.

וז"ל והקשו האחרונים דהא קיי"ל כמ"ד טומאה "דחוויה" בציבור, ומ"ט נקטו תוספות "טומאה הותרה בציבור". הוסיף הגריש"א לתמוה למה היו צריכים התוס' להשתמש בלשון "הותרה", הלא אלו היו התוס' נוקטים בלישנא "דטומאה דחוי" בציבור" לא הי' פוחת כלום מתיירוצם, כיון דממילא הרי אז לא יהיו כהנים אחרים שלא יהיו טמאי מת, שנוכל לחזור אחריהם, ולכן סגי בזה לבאר למה אסורים הכהנים להשתכר מחשש דמהרה יבנה המקדש, ומה הכריחם לנקוט בלשון שאינו אליבא דהילכתא, שלכאורה אינו מוסיף כלום לגבי תירוצם.

ולתרץ כתוב שם בספר "הערות" ח"ל ומבארים דס"ל לתוס' דמה דפליג מ"ד דטומאה דחוי" בציבור היינו בעבודת המקדש, אבל בחינוך המקדש גם למ"ד טומאה דחוי" אין להתיר ע"י "דחוויה" אלא א"כ "הותרה", ומודה הך מ"ד דילפינן מקרא דבמועדו [וה"ה מקרא דתמיד לענין הדלקת המנורה], דלחינוך המקדש טומאה הותרה בציבור, ולכן יוכלו להקריב קרבן חינוך אע"פ שהכהנים טמאים, ע"כ.

ומה שכתב "הקשו האחרונים", ושהם "מבארים", חיפשתי ולא מצאתי, ולכאורה הם דברי עצמו. וביאור דבריו הוא שכשהתורה חידשה לנו ברבוי של "במועדו" או של "תמיד" שעבודות הציבור צריכים להיעשות בכל אופן, גם בשבת וגם בטומאה, נכללו בזה העבודות הרגילות מידי יום ביומו, וגם העבודות של חינוך, וכיון שעבודות של חינוך לא יתכן שיעשו בצורה של "ביעבד", מוכח לומר שאפי' מאן דס"ל שבעלמא טומאה רק דחוי" בציבור מודה דכשמדובר בעבודת חינוך ע"כ כוננת התורה להתיר אז את הטמא באופן של "הותרה" ולא רק של "דחוויה", שהרי רק באופן זה של "לכתחילה" מתקיימת עבודת החינוך.

נמצא שמדברי התוס' משמע חומרא מחד גיסא, שעבודת חינוך צריכה להיות "לכתחילה" דוקא,

עד כדי כך שמוכיחין התוס' מזה שע"כ בחינוך נתנה לנו התורה היתר של "הותרה", כלומר של לכתחילה, אפי' למ"ד בעלמא דחוי". אבל מתוך כך יש כאן גם קולא, שבמצב של "חינוך" לכו"ע יהי' מותר לכתחילה לכהנים טמאים לעשות העבודה, אפי' כשיש להשיג טהורים.

תירוצו של הרב אלישיב למה הוצרכו לנס

אלא דא"כ הדרה קושיין לדוכתה, למה הי' צריך נס חנוכה, הלא במצב זה של חינוך לכו"ע טומאה "הותרה" בציבור, ואפי' למ"ד דחוי" היו יכולים להדליק בשמן טמא לכתחילה.

וגם את זה מיישב הרב אלישיב בטוב טעם, שהרי לדין חינוך מספקת ההדלקה הראשונה, של יום אחד בלבד, וכאן הוזקקו לשמן טהור לכל הימים הנוספים - שאז כבר ליכא "הותרה" דחינוך, ושפיר הוצרכו לנס, דדחוי" אינו לכתחילה. ע"כ דברי הגריש"א ב"הערות".

אלא דאם כנים הדברים שבחינוך מנורה חדשה מותר לכתחילה להדליק בשמן טמא, שאז לכו"ע טומאה הותרה, יש להקשות למה לא שמרו את השמן הטהור [שמצאו בפך החתום] ליום השני, והיו יכולים ביום הראשון להדליק בשמן טמא לכתחילה.

וצ"ל שהם ראו כבר הארת פנים גדולה בעצם מציאת פך השמן הטהור, שלא נטמא כמו שנטמאו כל השמנים, וציפו לנס. והבית יוסף מתרץ את קושייתו המפורסמת למה עושים ח' ימים חנוכה, שהרי ביום הראשון לכאורה לא הי' נס, שהרי הי' כאן שמן המספיק להדלקת יום אחד. והוא מתרץ ששפכו את כל מה שהי' בפך לתוך המנורה ביום הראשון והפך נשאר מלא כבראשונה. ולפי"ז אפשר לומר שאלו לא היה מתרחש הנס ביום הראשון כנ"ל, היו באמת נמנעים מלהדליק את המנורה בפועל ביום זה באותו שמן טהור, אלא היו גונזים אותו לצורך יום המחרת כנ"ל. ורק אחרי שראו שמודמן להם בנס שמן טהור נוסף

ליום המחרת, או אז הרגישו שמותרים להשתמש גם ביום הראשון בשמן הטהור - וגם ראו שנעשה להם נס מיוחד ביום הראשון, שניתן להם שמן של נס כבר ביום זה, אף שאין צורך לכך לקיום המצוה בפעם זו שמחנכין בה את המנורה החדשה, דאז לכו"ע טומאה "הותרה" כאמור.

וראו בזה שהשי"ת הזמין להם שמן טהור ע"י נס לצורך הידור בלבד, שיש כאן "שלימות" בקיום המצוה יותר מסתם "לכתחילה". ובזה מובן היטב מה שכל ישראל נוהגים בחנוכה כמהדרין מן המהדרין, ומה שהוא מעיקרא דדינא [נר איש וביתו], או אפי' "מהדרין" גרידא [נר לכל אחד ואחד] לא הוזכר כלל בשו"ע (א"ח סי' תרע"א ס"ב), אלא רק מנהג המהדרין מן המהדרין בלבד. ובזה אנו מזכירים ומהללים את הארת פנים הגדולה שזכו לה החשמונאים, כשנעשה להם נס כדי שיוכלו לקיים המצוה כמהדרין מן המהדרין.

ובזה גם יש ליישב מה שלכאורה נראה תמוה בהוראת מרן הרה"ק מבעלזא לנער הבר מצוה לשתות את הכוס כולו, שהרי בשו"ע לא כתב שרק בדיעבד יוצאים בשתיית מלא לוגמיו ולכתחילה צריך לשתות יותר, אלא משמע שלכתחילה די במלא לוגמיו. אולם כד דייקת בלשון שבו מובא הסיפור בספר "בצלו חמדות" [כמו שקבלו מפי הרב מטשעבין] אמנם הזכיר מרן זי"ע את הלשון "לכתחילה" בדברו על נס חנוכה, אבל במה שנוגע לשתיית הכוס ע"י הנער הבר מצוה נקט בלשון שונה ואמר שביום החינוך צריך קיום המצוה להיות "בשלימות".

ולפי חידושו של הרב אלישיב מובן היטב, שבאמת הנס [שהמציא להם השי"ת שמן טהור גם לצורך היום הראשון] נעשה להם רק לצורך השגת "שלימות" בקיום מצות ההדלקה ביום הראשון [שתהי' בשמן טהור], שהרי ידי "לכתחילה" היו יוצאים ביום החינוך אף בשמן טמא, אפי' למ"ד טומאה דחוויה בציבור, וכמו שנתבאר.

1. הרא"ש בפסקיו (טוכ"ז פ"ה, סי' א') הביא בשם תשובות הגאונים דהלכה כרב נחמן בדיני והלכה כרב ששת באיסורי. וכאן נחלקו בזה רב נחמן ורב ששת, ורב ששת סבר דטומאה דחוי היא בציבור. וכ"פ הרמב"ם (הל' בית הבחירה, פ"ז הל' כ"ג) בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה, מצוה שיהיו הנכנסין וכו', מצוה בטהורים, לא מצאו טהורים יכנסו טמאים, טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא, שהטומאה דחוייה בציבור (ועי' ש"ס"מ שזו נתינת טעם למה החמיר בטמא, משום שהטומאה רק דחוי בציבור).

אליבא דהלכתא המשך מעמוד ח'

חילוקו של הבת"ס בנוסח הברכה

ובשו"ת כתב סופר (א"ח סי' כ"א) מחלק באופן נפלא דיש חילוק בין ברכת השחיטה לברכת להדליק ח"ל: עוד י"ל כעין זה עפ"מ"ש הדרכי משה וט"ז או"ח סי' ח' דכל ברכה שהיא ב"על" אין בה חשש ברכה לבטלה כ"כ דלא קאי על מעשה זה שעושה עכשיו אלא על כללית המצוה עיי"ש, ובמק"א אמרתי משו"ה ס"ל לרשב"א בתשובה דהשוטח בן פקועה מברך הגם שאינו רק משום מראית עין כיון דברכה על השחיטה בעל לא קאי על מעשה זה עצמו וכיון שמשום מצות שחיטה שוחט ב"פ יש מקום לברך ברכה זו על כללית המצוה, ומיושב קושי' פ"ח מ"ש מהא דנ"ח דמדליק בפתח שני משום מראות עין שאינו מברך ועיי' פלתי, ולמ"ש א"ש דהתם מברך להדליק קאי על מצוה שעושה עכשיו והא ליכא מצוה בהדלקה שני רק משום מראית עין.

אמנם בנו בשו"ת שבט סופר (סי' ג) הקשה לו השואל על דברי אביו הק' מהא דלהפריש חלה נמי מברכים והברכה אינו ב'על' אלא להפריש ועיי"ש מה שתירץ.

ואולי י"ל דזהו מה שפרשנו לעיל דהוא דין בגוף השחיטה וגדר במצותה שלא יאמרו שמותר לאכול בלי שחיטה וע"כ שפיר יש לברך על השחיטה, משא"כ היכא דיש חשד איסור על האדם וכדמבואר לעיל,

עוד תי' בכו"פ הנ"ל דבנר חנוכה שאני דמאחר שהוא מברך על פתח אחד וממילא אין צריך לחזור ולברך על פתח אחר דכיון דהוא מברך על פתח אחד פוטר את השני, משא"כ בבהמה גם הר"ן מודה דלא פטרינן לי' לגמרי מלברך,

וכן הביא תי' זו דהכו"פ בשו"ת רב פעלים (ח"ד - יורה דעה סי' מ') ח"ל: ועוד כי כבר בא חכם הוא הגאון רבינו חיד"א ז"ל בברכי יוסף אות ב' וכתב שיש חילוק גדול בין דין פקועה דהרשב"א לדין חנוכה שכתב הר"ן ז"ל דשם איירי הר"ן ז"ל שכבר בההיא שעתא בירך על פתח העיקרי ולהכי כיון דצריך להדליק בפתח הב' משום חשדא בדין הוא שלא יברך פעם שנית על זה כי ברכת העיקר פוטר הטפילה ובהא גם הרשב"א ז"ל יודה דלא יברך, אבל בדין בן פקועה איירי ששוחטו לבדו ולהכי בהא גם הר"ן ז"ל יודה דמברך, ומסיים, ובאמת הואהא יראה כי חילוק זה אמיתי יותר מכל החילוקים

משא"כ ד' הר"ן בשני פתחים הוא מפני שהוא כחשד על האדם שיאמרו עליו שאינו מקיים מצוות נר חנוכה דאין הוא גדר במצות נר חנוכה, ואין שייך לברך עליו, והחילוק בין הני תרי מבואר, ואולי יש להעמיס הדברים בדברי הדובב"ש דאומר דכשהוא משום חשש אחרוני שאני, ודו"ק.

ב' החילוקים של הב"פ לחלק בין הרשב"א והר"ן

הכריתי ופליתי (י"ד סי' י"ג סק"ד) כתב לאמר דיש לחלק בין חשדא למראית עין דרק על חשדא אין מברכין משא"כ על מראית העין מברכין, ובזה מבאר דברי הרשב"א דיש לברך דברי הר"ן דאין לברך בנ"ח,

ולבאר דבריו כתב הרב החיד"א בספרו מחזיק ברכה (שם) דבעשיית איסור אמרו מראית עין, ובמניעת מעשה מצוה אמרו חשד, ביאור דבריו דבניירות חנוכה הוא רק מניעת מעשה המצוה דיחשדו שפלוני אינו מדליק נירות חנוכה, ובכה"ג לא תיקנו ברכה, משא"כ בשחיטה שאמרו שמותר לאכול נבילות בכה"ג הוא איסור מראית עין ובהו שפיר מברכין.

הדלקת נרות הנוכה בשני שריפה

הרה"צ ר' ברוך הלברשטאם שליט"א - חדב"ן • ר"ם בישיה"ק

יא ובהגהות ברוך טעם כתב ליישב, על פי לישנא דגמרא דנר חנוכה יש לו שיעור כמה ידלק, ואם כן חיישינן שמתוך שמצוה עליו לבערו, שמה יטה להבעיר מהו, ועל ידי זה יכבו הנרות מהו, עד שלא ידלקו כפי השיעור הנדרש.

יב ולפי זה יש לומר, שעל זה נתכוון ר' ירמיה' בטעמא דרב, שמאחר שאמר שכבתה אין זקוק לה, וכפי מה שנתבאר עולה מכך שלא היה הנס בגוף הנרות, רק כדי להראות חיבתן של מקום, ואם כן שוב מותר להדליק בשמן שריפה, לזה המושך ר' ירמיה' לבאר מדוע באמת מותר להדליק בשמן שריפה, והלא רב הונא אסור משום שמה יטה, על זה קאמר דס"ל דאסור להשתמש לאורה, וכיון שכן הוא מובדל ועומד מהשמן, ולא יבוא להטות, נמצא לדברינו שר' ירמיה' בא לבאר איך התיר רב להשתמש בשמן שריפה.

יג אחר כל זאת בוא נבאר ברינה לבאר מדוע כשאמר ר' יוחנן לא קיבלה רק משמיה דר' יוחנן, כי הנה לקמן (כ"ה ע"א) אמר רב, כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאה, ואמרה תורה בשעת ביעורה תיהני ממנה, היכן אמרה תורה, מדרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבון, אמר קרא ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ואמר רחמנא לך, שלך תהא להסיקה תחת תבשילך, ואיבעית אימא מדרבי אבהו, דא"ר אבהו א"ר יוחנן, ולא בערתי ממנו בטמא, ממנו אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאה.

יד והנה כתב הפני יהושע (כ"א ע"א, ד"ה אמר ר'יה; כ"ג ע"ב ד"ה אך קשה) שיש איסור לשרוף תרומה טמאה בלא הנאה, מדכתבי משמרת תרומותי, שמשמע מכך שצריך לשמור על התרומה, ולא לעבדה ולשרפה סתם. ובמרומי שדה (על תנ"ה כ"ה) כתב לדייק כן מדברי הרמב"ם, ע"ש.

טו והנה לכאורה לפי זה יהיה אסור להדליק נרות חנוכה בשמן שריפה, כיון שבנר חנוכה קיי"ל דאסור להשתמש לאורה, ואילו בשמן שריפה צריך ליהנות ממנה בשעת הביעור, ואנחנו לא נדע מה נעשה, כי הלא בדברי הירושלמי מבואר להדיא שביעוד מותר להדליק בשמן שריפה (וכבר עמד בזה בדרך אמונה תרומות פ"ב ה"ה, ביאור ההלכה ד"ה והטמאה, ומכח דברי הירושלמי הנ"ל הוכיח דלא כהפנ"י).

טז אמנם באמת מצאנו בדברי התוס' (שבת כד ע"ב, פסחים מו ע"א) שסוברים שאין חיוב ליהנות משמן שריפה, רק שהתורה התירה ליהנות בשעת הביעור, אבל אין זה חיוב ממש, זה לשונו: "תרומה טמאה כיון שאסרה תורה כל ההנאות, נמצא שהבערה אינה להנאה, אלא לשם מצות שריפה, אלא שהתורה לא הקפידה אם יהנה ממנה בשעת שריפה". ואם כן לפי זה שפיר אפשר להדליק נר חנוכה בשמן שריפה, אע"פ שאסור להשתמש לאורה.

יז ונראה, ששני שיטות אלו תלויים במקור הילפותא של מצות ביעור, כי אם אנו למדים דין ההנאה בשעת הביעור המשך בעמוד טו

לפנים היתה עומדת בהיכל, מקום שלא ראו בני אדם את אורה" (לשון הלבוש), ואם כן על דרך זה יש לומר לכאורה שאין להדליק בשמן שריפה כמו במנורת בית המקדש, וכמו שמצאנו שלא הדליקו בשמן טמא, שהרי אם היה מותר להדליק בשמן טמא מדוע הוצרכו לנס של מציאת פך שמן טהור, אלא וודאי שבבית המקדש לא הדליקו בשמן שריפה, ואם כן יש לאסור שמן שריפה גם להדלקת נר חנוכה, כמו שאסרו להשתמש לאורה.

ז וכבר עמד בזה כ"ק אא"ז הגה"ק מדויקוב זי"ע בספרו 'עטרת ישועה', אמנם כתב לדחות ראייה זו, שבאמת יש לומר שבבית המקדש היה מותר להדליק בשמן טמא, ומה שהוצרכו לבוא לידי נס של מציאת פך שמן טהור, כבר כתב הפנ"י שהוא בשביל להראות חיבתן של ישראל לפני המקום ב"ה, ואם כן לפי זה באמת אין לאסור להדליק נר חנוכה בשמן שריפה.

ח ומעתה נראה לפרש מה שאמר ר' זירא, שפתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה, וביאר ר' ירמיה' הטעם, דקסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, והנה כבר נזכר בדברי המפרשים (ראה אור ישראל, ס"ק ה, אות ח), שאם נעשה הנס מצד שלא היתה אפשרות אחרת להדליק, אם כן נעשה הנס מצד הנרות, אז צריך להיות הדין דכבתה זקוק לה, כיון שכל הנס נעשה בגוף הנרות, אבל אם נעשה הנס רק כדי להראות חיבתן של ישראל וכדברי הפנ"י, אז שפיר י"ל דכבתה אין זקוק לה, מותר להדליק בשמן טמא, במקום שלא היה שמן טהור, שהרי טומאה הותרה בציבור (יומא ו ע"ב), ומה שהוצרכו לנס, הלא כבר כתב הפני יהושע, שכל הנס נעשה להם רק להראות חיבתן של ישראל לפני המקום כי באמת לא היה הנס בגוף הנרות.

ט ולפי זה נראה לבאר דברי ר' ירמיה, שאמר דכבתה אין זקוק לה, אם כן מבואר מכך שהנס לא נעשה בגוף הנרות, ובאמת מצד הדלקת הנרות היו ישראל יכולים להדליק גם בשמן שהיה להם בלא הכי, וכל מה שהמציא הקב"ה בן טהור הוא רק כדי להראות חיבתן של ישראל, ולפי זה שוב אין לאסור להדליק בשמן שריפה דומיא דמנורה, כי באמת גם בבית המקדש היה מותר להדליק בשמן טמא, כי טומאה הותרה בציבור, וכל מה שנעשה הנס הוא רק להראות חיבתן של ישראל, נמצא איפוא שמאן דאמר כבתה אין זקוק לה, על כרחך הוא סובר גם שמוותר להדליק בשמן שריפה.

י ואמר ר' ירמיה עוד שר' זירא סובר דאסור להשתמש לאורה, והכוונה בזה, ע"פ מה שתמה הפנ"י על דברי רב הונא שאמר שפתילות ושמינים שאין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה וכו', ובכלל זה גם שמן שריפה כנ"ל, ותמוה, הלא כל הטעם שאסור להדליק בשבת שמן שריפה הוא, משום דמתוך שמצוה עליו לבערו, גזרינן שמה יטה כמו שאמרו בגמרא (כ"ג ע"ב), וטעם זה אינו שייך בחנוכה, ואמאי אסור להדליק.

א איתא בגמרא (שבת כא ע"ב) א"ר זירא א"ר מתנה, ואמרי לה א"ר זירא אמר רב, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, א"ר ירמיה מאי טעמא דרב, קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה.

ופירש"י ולא קיבלה - שלא חשבו לסמוך על דבריו. וצריך ביאור, מדוע כאשר אמרוה קמיה משמיה דר' ירמיה לא קיבלה, ואילו משמיה דר' יוחנן כן קיבלה, וכי מאי בינייהו.

ב ונראה לבאר, בהקדם מה שמצאנו פלוגתת הבבלי הירושלמי האם מותר להדליק נר חנוכה בשמן שריפה, כי הנה איתא בירושלמי (תרומות סוף פרק י"א) מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה, אמרין דבי רבי ינאי מדליקין בשמן שריפה בחנוכה, אמר רבי ניסא אנא לא אנא חכים לאבא, אימא הוה אמרה לי אבוק הוה אמר, מי שאין לו שמן של חולין, מדליק שמן שריפה בחנוכה, ומשמע מדברים אלו שרק בדיעבד מותר.

ג לעומת זאת כתבו האחרונים להוכיח מדברי הבבלי שאף לכתחילה מותר להדליק בשמן שריפה, כי הנה אמרו בסוגיין, שפתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה, ואילו במתניתין בריש פ"ב קתני ולא בשמן שריפה, ואם כן נמצא שגם זה נכלל במה שאמרו שמדליקין בהן בחנוכה, הרי דס"ל שמוותר לכתחילה להדליק בשמן שריפה בחנוכה.

ד אמנם באמת יל"ע בעיקר הדין שמוותר להדליק בשמן שריפה כל עיקר, כי הנה כתב ה"שער אפרים' (סימן לח) לעורר בזה שלכאורה יהיה שמן זה פסול לנר חנוכה, כי מאחר שהוא טעון שריפה הרי כותתי מיכתת שיעוריה, והאחרונים כבר האריכו למענתים ליישב מדוע אין נוהג חסרון זה.

ה וידוע בזה מש"כ בשו"ת 'שב יעקב' (ח"א סימן ט) ז"ל: בשלמא בלולב או בשופר וכדו' דצריך שיעור מגזירת המלך מהלכה למשה מסיני, דשיעורא הלכתא נינהו, שייך שפיר לומר כיון דעומד לישוף הוי כאילו אין בו שיעור וכשרוף דמי, משא"כ בנר חנוכה הוא דרבנן משום פרסום נס, ונתנו שיעור זה לראות אותם דולקים על כל פנים זמן זה כדי לפרסם הנס ע"י הדלקתן, וכיון דמותר להדליק באיסור הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו, מה לי אם עומד לישוף, עכ"פ השתא דרואין הנרות דולקין הוא פרסום הנס זמן זה לרואין, ומה לי אם מכתת שיעורא או לאו, עכ"ל.

ו ואכתי יש לעיין בהו מדין אחר, והוא ע"פ מש"כ הראשונים (ע"ר"ן, רשב"א, מאירי ובעה"מ) שהטעם מדוע אסור להשתמש לאורה, לפי ש"כיון שעי"נ נס שנעשה במנורה תיקוה, עשאה כמנורה שאין משתמשין בה כלל, שהרי

בְּזִמְנוֹ הַזֶּה בְּבִימֵי הָהֵם: נִסֵּי שֶׁמֶן וּפְלֵאָוִם

הרב ישראל דנדרוביץ שליט"א, מחבר ספר 'היו דברים מעולם' • ערד

נס חנוכה פרטי? גדולי הדורות מספרים על מקרים מופלאים בהם שמן זית התרבה בדרך נס ופלא! יצאנו בעקבות כך לדון על שמן נס כזה: האם הוא מותר באכילה ובהנאה, ומי הבעלים הממוניים של שמן כזה שמן ששון

מאי, מי נימא בטל ברוב ככל איסורין של תורה, או דילמא לא אמרן דבטל ברוב אלא ברובא דאתי מעלמא אבל בנידון דידן הואיל ומיניה קא רבי לא אתי רובא ומבטל לאיסורא והכל אסור."

אמנם השאלה מורכבת יותר אך ביסודה היא דומה לשאלה שהבאנו לעיל: האם השמן שהתרבה בנס מותר או אסור, ואם תרצה לומר שמוותר - שמא יהיה כל השמן מותר כדין כל איסור הבטל ברוב.

תשובת בן השמונה עשר שנים

לא אקבע מסמרות אך נראה כמעט בוודאות שאל חכם זה הייתה כוונתו של החיד"א והוא הגבר אשר עלה והסתפק בשאלה זו! יצוין שספר 'ברכות מים' נדפס אחרי הספר 'מחזיק ברכה', כך שיתכן מאוד שרבי יצחק זאבי בדומה למה ששאל את 'הרב המי"ם' הוא גם הרצה את שאלתו זו לפני החיד"א, אך גם ייתכן שהשאלה התגלגלה מפה לאחון והגיעה עד לחיד"א.

בתשובתו הארוכה של הרב המי"ם, שלמרבית הפלא נכתבה בהיותו בן שמונה עשרה שנים! מעתיק 'הרב המי"ם' קטעים רבים מתוך מה שפלפל רבי יצחק זאבי עצמו בשאלתו שלו, והוא מחדד ומשנה את צדדי השאלה מתוך עיון מעמיק בעובי הסוגיה (וייתכן שזו הסיבה שהחיד"א לא ציין במפורש מי הוא השואל לפי סגנון השאלה שהביא) ומסקנתו המפורשת היא להתיר את השמן. ויצוין שבדומה לכך גם החיד"א הכריע להתיר את השמן.

כד הוינא טליא בעונת הפעושות

את הסיפור השני מספר הגאון החיד"א מתוך ידיעה ברורה יותר:

"ונהירנא כד הוינא טליא בעונת הפעושות איתשיל בי מדרשא - מדרש רבה בתוככי ירושלים עיר קדשנו תוב"ב, בשני שותפין דבכלל סחורתם היה חבית של שמן, והייתה החבית בבית האחד ושרתה ברכה בשמן כדי שיצא ממנו מילואו ועוד כלים מכלים."

החיד"א מספר כאן מזכרונותיו מימי הנעורים בהיותו פעוט וצעיר לימים. אל בית המדרש הגדול בירושלים של אותם הימים הגיעה שאלה הלכתית נדירה, מאת שני שותפים שסחרו בדברים שונים, כשבין הסחורה שהציעו למכירה הייתה להם גם חבית גדולה של שמן, ומתוכה היו מוכרים כדרך החנוונים ללקוחות שחפצו במידה מסוימת של שמן.

את חבית השמן לא החזיקו השותפים במקום משותף לשניהם כי אם בביתו של אחד מהשותפים, והוא שהיה מופקד על מכירת השמן. מסתבר שההצלחה האירה פנים לעסקים המשותפים, דורשים רבים היו לסחורה ואף חבית השמן כבר היתה מרוקנת ברובה ורק מעט שמן נשאר בה.

שונים. וכבר היה לעולמים כאשר באונוני שמענו ואבותינו ספרו לנו הן הייתה כזאת! אם כן איפוא אם הכי קרה בשמן הנותר העומד לישרף, היכי לדיינו דייני בכל השמן שנתרבה, אי נימא דגם את הכל כאחת יבערו עם הנותר אלו הן הנשרפין, או דילמא השמן הנותר דווקא עליו חל חובת הביעוה, וזאת הברכה האי לא משריף."

סיפור זה מקורו מפי השמועה. אותו חכם לא ראה בעיניו את הנס, אבל כך הייתה קבלה בידי מאבותיו, ונראה שהוא האמין לאמיתות שמועה זו לכל דבר: הברכה שרתה בשמן שבמנורה, ובעל השמן שהבחין בנס החל למלאות מאותו השמן כלים רבים. מסגנון הרצאת הדברים נראה גם כי לא היה זה מקרה יוצא מהכלל, אלא מאורע שהתרחש מספר פעמים כשהוא הופך לשיחת היום ויד הכל ממשמשת בפרטיו השונים; אבות סיפורו זאת לילדיהם ושחו בו יושבי שער כסיפור אמיתי ומהימן.

כיון שכן, קם אותו חכם והסתפק על השאלה שהייתה מצויה בימיו: כשהשמן המיועד לשריפה התרבה בדרך נס, האם יש לשרוף ולכלות גם את השמן שהתרבה מהשמן האסור או שמא שמן זה של הנס פטור משריפה?

מי הוא זה אותו חכם?

סתם החיד"א ולא גילה מי הוא זה אותו חכם שהסתפק בשאלה זו, וזה רבות בשנים דרשו וחקרו רבים מלומדי תורת החיד"א אודות 'אותו חכם' ועדיין לא מצאו; שאלה לא נפוצה, ואילו שמו של השואל, בעל השמועה, נעלם ואיננו.

דומני שבס"ד עלתה בידי לגלות את סוד הדברים: אותו חכם אינו אחר מאשר הגאון רבי יצחק זאבי מחברון, בנו של הגאון רבי אברהם ישראל זאבי רבה של חברון ובעל 'אורים גדולים'. רבי יצחק היה קרוב משפחתו של החיד"א, שכן אביו היה בנה של מרת חנה בתו של הגאון רבי אברהם אזולאי בעל 'חסד לאברהם'. כך שהחיד"א [בן הג"ר יצחק זרחיה בן הג"ר ישעיה בן בעל 'חסד לאברהם'] ורבי יצחק זאבי היו שניהם נינים של בעל 'חסד לאברהם'. רבי יצחק זאבי התפרסם בעולם כשליח העיר חברון לתפוצות הגולה, ואף הניח אחריו בכתובים חידושי תורה רבים.

את הקשר בין רבי יצחק זאבי לשאלה זו אנו מוצאים אצל הראשון לציון הגאון רבי משה יוסף מרדכי מיוחס, המכונה: 'הרב המי"ם', המספר בספרו 'ברכות מים' (שאלוניקי תקמ"ט. או"ח סי' תרעו) שבשנת תקי"ז 'נשאלתי ממעלת החכם השלם הדיין המצויין כמה"ר יצחק זאבי ה"י תושב עיה"ק חברון ת"ו את שאלה זו. והוא מצטט את לשונו של רבי יצחק זאבי:

"בעניותי נסתפקתי אם שרתה ברכה בנותר זה, כמעשה צרפית והשונמית וכמעשה הנס של חנוכה, וצפחת השמן לא חסר -

נחלי שמן עושים את דרכם על הרצפה, סביב מנורת החנוכה, והיא כולה רטובה ומלאת שמן. בתחילה לא הבחנתם בכך, הייתם עסוקים במזמורים ובפיוטים או בעיון בהלכות ההג ובספרי חסידות מענייני דיומא, אבל כעת אתם מבחינים ורואים: שמן נשפך מבזיכי השמן שבמנורה.

אתם בודקים שוב ושוב: המנורה עומדת על מכונה, ואף ילד לא נגע בה; כד השמן עומד על השולחן ואף אחד לא הזיזו ממקומו. בדיקה מדוקדקת יותר מעלה כי גם אין חור בבזיכי השמן, ואדרבה, הבזיכים מלאים בשמן עוד יותר ממה שיצקתם לתוכם בהיטיבכם את הנרות. לא זו בלבד שהבזיכים אינם חסרים עקב השמן הנשפך מהם, אלא שהם נראים כמתמלאים יותר ויותר, והשמן העודף הוא זה שנשפך החוצה. מתברר שהמציאות חזקה מכל דמיון: קילוח שמן דק עושה את דרכו בהתמדה מתוך בזיכי המנורה אל הקרקע. מעיין של שמן כאילו החל לנבוע בתוך הבזיכים והוא שופע ללא הרף.

לרגע אינכם יודעים מה לעשות: נס חנוכה אצלכם בבית! אך עד מהרה תבינו את גדול השעה ותביאו כלים ובקבוקים לקבל את הנביעה. הכלים מתמלאים לאיטם בשמן, עד שלפתע הנביעה מפסיקה. הפתילה ממשיכה לבעור והשמן בצלוחית מתכלה והולך. בידכם יש כלים מלאים שמן. אכן לא 'פך של שמן חתום בחותמו של כהן גדול' אבל בכל זאת זהו שמן של 'נס חנוכה' שהתרחש בביתכם. אינכם מאמינים למראה עיניכם: זכיתם ל'שמן של נס' מקורי, בזמן הזה כבימים ההם.

וכבר היה לעולמים

כאשר באונוני שמענו

ואבותינו ספרו לנו הן הייתה כזאת!

זה נראה כסיפור שלא היה ולא נברא, אך לא כך. זו אינה אפשרות מופרכת, אלא ענין שקיים במציאות, שאולי גם יתכן אצל כל אחד ואחד מעימנו: הגאון החיד"א מספר בספרו 'מחזיק ברכה' (ליוורנו תקמ"ה, או"ח סי' תרנ"ט ס"ק א) שבדורו אירעו שני מקרים כאלה בהם התרחש נס ושמן התרבה בדרך נס. כשהמקרה ראשון שבהם מתייחס במפורש לנס שאירע בריבוי שמן שהיה בתוך מנורת החנוכה.

את סיפור זה הוא מביא בשמו של 'אחד מחכמי דורינו ז"ל' שדן בזה גבי ענין הלכתי: האם שמן זה שהתרבה בנס דינו כשארית שמן נרות החנוכה, עליו אנו יודעים שעושה לו מדורה ושורפו מפני שהוקצה למצוה, ומהיותו אותו 'בעל הבית' שהרגיש כי ברכה מצויה בשמן החנוכייה מילא ממנו כלים רבים, הרי שנפשו בשאלתו האם מותר לו להנות משמן על טבעי זה:

"אחד חכם מחכמי דורינו זלה"ה נסתפק אם יעוד השמן הנותר בכלי שרתה ברכה בשמן, ובעל הבית הרגיש והיה ממלא כלים מכלים

יום אחד הופתע השותף שבביתו היתה מוצבת חבית השמן גלגולת שכמות השמן שבחבית עולה בהתמדה. החבית שהיתה ריקה כמעט לחלוטין החלה להתמלא לאיטה. כמות השמן עלה בחבית עד שהתמלאה לגמרי. ולא זו בלבד: השמן לא הפסיק להתנוסס, החבית התמלאה עד גדותיה והשמן החל להישפך החוצה. אותו שותף שלא היה בטלן זיהה את מעיין השמן שהחל לנבוע בחביתו והיה ממלא מהשמן אל תוך כדים וחביות ועוד כהנה וכהנה בכלים שונים.

תשובתו האבודה של רבי יצחק ערוך

השאלה שהתעוררה היתה כמוכן השאלה הממונית. כשהנס קורה אצל אדם יחיד הרי פשוט הדבר שהשמן המקורי הוא שלו והשמן שהתרבה הוא גם שלו. דא עקא דבנידון שלפנינו היא כ'שנים אוחזים בטלית' - השמן שייך לשותפים. וכך מספר החיד"א על הויכוח שהתעורר בין השותפים החנוונים בעלי חבית השמן:

"השותף האחד הוא אמר: תא ונפלו ברכת ה' כל כלי השמן אשר מלאה, זה טוען: מה לי ולך, אשר עד כה ברכני ה' לי ולא לך, ואני בינינו אלא חבית חבית ולא בריך".

החיד"א מספר שבשאלה זו עסקו דנו חכמי ורבי ירושלים, והגאון רבי יצחק ערוך, מרבני ירושלים הנודעים וגיסו של הראשון לציון רבי יצחק רפפורט בעל 'בתי כהונה', כתב על כך תשובה ארוכה ומפורטת אשר שלח להקריא לפני אסיפת הרבנים הזקנים אשר נתקבצו ובאו כדי לדון בשאלה זו.

מה פסק הגאון רבי יצחק ערוך בשאלה זו? את זה לא זכר החיד"א במדויק ועם זאת החיד"א כתב שדומה עליו שפסק הדין היה שיש על שני השותפים להתחלק ביניהם בשמן הנס, מחמת שהברכה שרתה על השמן השייך לשניהם ולשני השותפים זכות שווה בתוספת. אולם החיד"א מדגיש ומסכם 'אך איני זוכר בבירור' מה היה פסק הדין, כך שפסק הדין לשאלה זו עדיין אינו ברור כל צרכו.

מעשה שהיה כך היה

גם כאן עלה בידינו בס"ד להסיט את הפרגוד מפרשה זו ולחשוף פרטים מעניינים הקשורים לכך. מתברר ששאלת שותפים זו העסיקה עוד מחכמי ישראל והם סיפרו על כך בספרי תשובותיהם תוך כדי שהם מגלים לנו במדויק מעשה שהיה כיצד היה.

הראשון שמצאתי עוסק בשאלה זו הוא הראשון לציון רבי נסים חיים משה מזרחי, וכך הוא מתאר את הסיפור בחלקו השני של ספרו שו"ת 'אדמת קודש' (שאלוניקי תקס"ז, ח"ו"מ סי' א):

"ראובן ושמעון נשתתפו יחד והטילו לכיס אחד זה מנה זה מנה, וכל ריווח שירויחו במעות אלו ידיהם לאמצע, חוץ ממציאה - שאם ימצא אחד מהם שיהיה לעצמו ואין לשותף חלק בה. ועל פי תנאים אלו נשתתפו יחד והתחילו להתעסק בעסק השותפות, וקנו סחורות ובכלל מה שקנו קנו כ"ב [כדין] שמן זית שהיה בזול, והניחו השמן בביתו של ראובן. ויהי היום נכנסה אשת ראובן למרתף שהיה בו השמן של השותפין וראתה כד אחד מהשמן של השיתוף שהיה מפעפע ויוצא בדופני הכלי, והרגישה בדבר שמעשה נס הוא, והביאה כדים ריקים ומלאתם עד שלא נמצא איתה עוד כלי, ויעמוד השמן".

מן הצורך לציין שאותו נוסח הסיפור, כמעט מילה במילה, מופיע גם בתשובות האחרים שדנו בשאלה זו, כמו אצל אחיו הגאון רבי ישראל מאיר מזרחי הדין בשאלה זו בספרו שו"ת 'פרי הארץ' (ירושלים תרס"ה, ח"ג סי' ה), וכן אצל הגאון רבי אברהם מיוחס רבה של קושטא הכותב על כך בספרו שו"ת 'שדה הארץ' (ליוונו תקכ"ח, ח"ו"מ סי' ה).

כמעט ברור שלפנינו אותו סיפור עליו מספר החיד"א מזכרונותיו בצעירותו, כאשר מצירוף שמות הנושאים ונותנים בענין ניתן לקבוע את זמן ההתרחשות אל סביבות שנת ת"ק, לפני מאתיים ושמנים שנה: צמד שותפים עשו ביניהם הסכם ברור לפיו הם ישיקיעו בעסק השותפות סכום שווה והם גם יתחלקו ברווחים בשווה. עם זאת היה גם סייג, שהיה ואם אחד מהשותפים ימצא מציאה, הרי שהמציאה שייכת למוצא ואין לחבירו כל חלק בה, כיון שהשותפות היא רק במה שהם השקיעו יחדיו.

כחלק מעסקת השותפות רכשו השותפים עשרים ושנים כדי שמן זית שנמכרו בזול ובמחיר מציאה. נמנו השותפים וגמרו שעד שימכרו את השמן יהיו הכדים מונחים ועומדים במרתף מתחת לביתו של אחד השותפים.

ביום מהימים ירדה אשת השותף בעל המרתף אל תוך המרתף והנה היא מגלה להפתעתה כי אחד מכדי השמן הללו מטפסף ללא הרף ונחל הימנו שמן לרוב. אישה זו, ששנונה היתה, הבינה מיד כי נס מופלא מתרחש כאן לנגד עיניה, והיא מיהרה להביא כלים ריקים רבים בהם מילאה את השמן המטפסף. למרבה הפלא, תיכף עם מילוי הכלי הריק האחרון שהיה ברשותה, גם הפסיק השמן מלטפסף, ויהי לנס. שמן של נס זה היה כמוכן סיבה טובה למחלוקת הקשה שפרצה בין השותפים בשאלה למי שייך שמן הנס, ותהום כל העיר.

אשת ר"א בונג'י לא גילתה לבעלה

כל המשיבים שעסקו בשאלה זו מביעים את גודל השתוממותם מסיפור מופלא זה של שמן שהתרבה באופן ניסי. אך הגדיל בעל 'אדמת קודש' שמודה כי מעולם הוא לא ראה דבר כזה, והוא גם אינו מאמין לגויים שסיפרו שלהם ארע כזאת:

"דבר זה נפלא ורחוקה ממנו, ובעינינו לא ראינו אך לשמע און שמענו שאפילו לגויי הארץ אירע להם נס כזה. ואין ראייה מהם - אשר פיהם דיבר שווא".

אך עם זאת, הוא ממשיך ומספר על סיפור קדום דומה אותו שמע מאבותיו עם כל הפרטים המדויקים שבו:

"אך אבותינו סיפרו לנו בדורות הראשונים שאירע נס כזה לאחד מבני ישראל, קרוב לנו האיש בחצר אשר שמו נקרא עליו עד היום 'חזקה של ר"א בונג'י נ"ע', בבית אשר הוא תחת סולם העליון אשר היה דר בו הר"א הנזכר, ואשתו של הר"א הנזכר נעשה נס על ידה והרגישה בדבר ולא הודיעה הדבר לבעלה, וסיפקה מאותו שמן לכל צרכי ביתה י"ד שנה".

בירושלים העתיקה היו החצרות והבתים קרויים על שמם של היהודים שהיו מוחזקים לשכור אותם מבעליהם. אחת החצרות הייתה מוחזקת ביד ר"א בונג'י (שלא הצלחתי לברר שמו הפרטי), שכפי הנראה היה מתגורר שם, אליה היו עולים בסולם, ואילו הקומה הראשונה שימשה

כמרתף, שם הוחזקו מוצרי המזון. אשתו של ר"א בונג'י גילתה שחבית השמן שברשותם נובעת שמן ללא הרף, ומתוך שחכמה הייתה הבינה כי הברכה שרויה בדבר הסמוי מהעין ולא גילתה זאת אפילו לבעלה! היא מילאה מהשמן כדים לרוב והיה לה לצורכי ביתה במשך ארבע עשרה שנים!

מריבת האחים היוורשים

נפנה את תשומת ליבם של המעיינים כי הגאון רבי אברהם מיוחס מוסיף ומספר נס נוסף כיוצא בזה (שם סי' ו):

"ראובן ושמעון אחים, וירשו את יעקב אביהם. וכמה ימים אחרי מות יעקב אביהם היו יחדיו תמים שותפין בעיטת הבית וכיס אחד להם. ובזה הזמן אירע שבכדי השמן אשר הורישם אביהם נעשה בו נס כההיא דאשת עובדיה על ידי אלישע".

כעת כבר לא מדובר בשותפים כי אם בשני בנים שירשו את נכסי אביהם, ובכלל הירושה היו גם כדי שמן, כשלתע הם תמוודעים שמתרחש נס בשמן שירשו והוא החל להתרבות עוד ועוד.

אפס כי לא נהיר האם אכן מדובר בהתרחשות נס נוספת שאירעה במתכונת החדשה עליה הוא מספר כעת, או שמא הוא מציג את הנס שהתרחש אצל השותפים גם כלפי נקודת מבט כזאת של שני בנים יורשים ששם בא הדין ודברים בין האחים באופן אחר: האם יש זכות לאח הבכור לקבל פי שנים.

צדדי השאלה

מלשונו של החיד"א נראה ששורש הויכוח בין השותפים סוחרי השמן היה על מה בדיוק שרתה הברכה: האם על חבית השמן עצמה, ולכן השותפים צריכים להתחלק בשמן הנס שווה בשווה, או שמא לא שרתה הברכה כי אם על ביתו של השותף שהחזיק את השמן ברשותו ורק שותף זה זכאי לקבל את שמן הנס.

אמנם מסגנון השאלה בספרי חכמי הדור ההוא נראה שהויכוח לא היה על מה שרתה הברכה, על השמן או על בית השותף שם אירע הנס, כי אם באופן אחר: שותף אחד טען ששמן זה שהתרבה הרי הוא כמו שנתייקר מחיר השמן, ולכן עליהם להתחלק בשווה בשמן שהתרבה. אלא שהשותף, שאשתו גילתה את השמן, טען שריבוי השמן הרי הוא כמציאה, ומכיון שבהסכם השותפות נאמר במפורש שאין השותפות חלה על מציאה הרי שאף כאן יהיה השמן שייך רק אליו, שכן אשתו היא זו שמצאה זאת.

ולא מצאתי לא ענין בזה ולא בדוגמתו!

בבוא הגאונים המשיבים לטפל בשאלה זו שהגיעה לשולחנם הרי הם מלינים על כך שמעולם לא נידונה שאלה כזאת בספרי ההלכה ומלאכתם היא כחרישה בקרקע בתולה שמעולם לא נחרשה. הנה כך כותב בעל 'אדמת קודש':

"וחזרתי בכל ספרי הקודש אשר לפני ולא מצאתי לא עניין כזה ולא כדוגמתו כי ממנו ניקח ראייה לנידון דיין, כי על כרחנו צריך להתיישב הרבה בדבר ולבקש דמיון מים התלמוד".

ואילו בעל 'שדה הארץ' מצטט את דברי הגמרא הידועים (ב"מ קא א): "כגון דא צריכא רבה" - שאלה חמורה שכזאת הרי היא צריכה אדם גדול שיטפל בה ויכריע אותה כרת וכדין. והוא מתאונן על כך שחיפש בספרות ההלכה, הן

בספרים חדשים והן בספרים ישנים, ולא מצא מי שידון בשאלה כעין זו, כך שאין לו מי שיאיר עיניו בשאלה זו. לדבריו, עניין זה אינו מוזכר בספרות ההלכה, הן כי אין מזכירין מעשה ניסים ואין מה להעלות על הכתב למשמרת נידון שכזה, והן כי ייתכן ששאלה ניסית שכזאת מעולם לא הייתה עדיין ולכן לא עלתה על שולחן הפוסקים.

הנאה ממעשה ניסים

מלבד הנושא ההלכתי של דיני הממונות שקיים בשאלה זו דנים גם כל המשיבים בשאלה בעצם היתר השימוש בשמן זה שהתרבה בנס, זאת משום ד'אין הננים ממעשה ניסים'. שהרי על כמה וכמה מאורעות של ניסים מסופר במרחבי הש"ס שחכמים לא רצו ליהנות ממעשה הניסים ולהשתמש בהם.

רבי אברהם מיוחס מוסיף וטוען כי יתכן שמטעם זה לא נידונה שאלה זו בספרי הפוסקים, כי כל אלו שנעשה להם נס שכזה לא השתמשו בזה, ובוודאי שלא ישבו על כך בכסאות למשפט לדעת למי הבעלות הממונית על שמן שכזה.

ברם הם מדגישים שמצד ההלכה אין כל איסור ליהנות ממעשה ניסים, כי כל איסור זה של הנאה ממעשה ניסים אינו אלא ממשנת חסידים, ולכן השאלה כפי שהיא נשאלת לפנינו למי הזכות והבעלות על השמן, עדיין במקומה עומדת.

הארנק הנובע

הגאון רבי יוסף חיים מבגדד בספרו 'בן יהודע' (תענית כד א) גם עוסק כלפי שאלה זו בדיון האם מותר להנות ממעשה ניסים, ולדבריו יש כאן התר: "דאין הרבוי הנעשה על ידי הנס נראה כל כך בגלוי בחוש הראות! אלא הברכה שורה קמא קמא כנגד הניטל מן הכד". וכיון שכן הוא מספר: "שמעתי נס כיוצא בזה שנעשה קודם מאתים ועשרים שנה". ספר 'בן יהודע' נדפס בירושלים בשנת תר"ס, כך שאם

נניח שהתאריך מותאם לשנת הדפסת הספר, שהרי המחבר נוקב בתאריך ספציפי ביותר, הרי שהסיפור התרחש בשנת ת"מ! לפני יותר משלוש מאות וארבעים שנה.

אמנם סיפור זה אינו בתחום רשימה זו, שמן שהתרבה בנס, אולם מהיות והגרי"ח מבגדד הביאו בהקשר לזה, נלך ובדרכו ונביאו בלשונו הצח:

"בעיר אחת שהיה דר בה אדם תופר מנעלים, איש תם וישר, ודחיקא ליה שעתא טובא, ובא אצלו אליהו זכור לטוב, ונתן לו כיס זהובים, ואמר לו שיקח ממנו בכל יום עשרה או עשרים זהובים, ולא יחסר הכיס כלום, אך בתנאי שלא ימנה הזהובים שבכיסו, וכן עשה, היה נוטל בכל יום עשרה או עשרים זהובים מן הכיס, עד שמילא בזה חמשה וששה כלים גדולים, ואותו הכיס היה נושא בתוך בגדו יומם ולילה, ובשבת ויום טוב היה מצניעו בתיבה, וסוגרה במפתח ואינו מוסר המפתח לאשתו, ולא גילה לה הדבר, והעולם היו מתפללים מאד איך נתעשר זה, ובמה נתעשר, ואין שום בריה יודעת בדבר זה.

פעם אחת לקחה אשתו מפתח התיבה בסתר, ופתחה התיבה לראות מה בתוכה, והכיס היה בה ופתחה הכיס, ותמנה הזהובים שבו, ותתפלל על הדבר הזה בקרבה, למה היה מסתיר התיבה ממנה, מאחר שלא היה בה רק כיס אחד מלא זהובים, שיעור אחד ממאה מן הזהובים המסורים בידה, ועל מה כל החרדה. ותאמר לאישה: על מה היית מעלים התיבה ממני, והלא לא היה בה אלא רק כיס שיש בו שני מאות זהובים, ואני בידי מסור כמה אלפים זהובים! ויכה כף על כף, ויאמר: מה עשית, כך וכך הוא הענין, ועתה נסתלקה הברכה! וכן היה לו שמאות היום מה שהיה נוטל מן הכיס לא היה מתמלא במקומו, ובעשרה נטילות נתרוקן הכיס."

הלכה למעשה

קצר מצע זה מהשתרע מלהיכנס אל תוך סבך המשא ומתן ההלכתי הרחב הקיים בשאלה זו אל כל פרטיו ודקדוקיו [כשמלבד כל המשיבים שהזכרנו לעיל מן הראוי גם לעיין בדברי הפוסקים הבאים: הג"ר דניאל טירני בספרו 'עיקרי הד"ט' (פיריצי תקס"ג, סי' לה אות לב); הג"ר סעדיה הלוי מירקאדו בספרו 'נוה צדק' (שאלוניקי תר"א, דרוש א' להספה, פט ג מה"ס); הג"ר חיים פאלאג'י בספרו 'מועד לכל חיי' (שאלוניקי תרכ"א, סי' כז אות סא); 'שדי חמד' (מערכת הא' אות פז), ויצוין גם למה שכתב הג"ר פינחס עפשטיין, לימים ראב"ד העדה החרדית בירושלים, בהערות בשולי גליון ספרו 'אוריין תליתאי' והם נדפסו במהדורות החדשות של הספר].

בשל כך לכן נביא כאן רק את תורף המסקנא ההלכתית העולה מדברי הכל: **אצל השותפים - השמן שייך לראובן אשר בביתו נעשה הנס! ואילו אצל האחים היורשים - אין הבכור זכאי ליטול בשמן זה פי שנים אלא עליהם לחלוק שווה בשווה!**

אמנם - מציין בעל 'אדמת קודש' - "יש מהחברים בעלי תריסין שבבית מדרשינו ה"י שהסכימה דעתם שיחלקו [השותפים] מציאה זו ביניהם... ואין דעתי מסכמת עמהם... וכן הסכים מר אחי המאירי ה"י", 'מר אחי המאירי ה"י' הרי הוא הגאון רבי ישראל מאיר מזרחי שאת דבריו העתקנו לעיל, וכפי הנראה אליו גם התכוון רבי אברהם מיוחס הכותב בסוף דבריו: "וכן העלה בפסקו מורי המאיר עיני חכמים בהלכה... ועיין בספרו באורך", שכן הוא היה תלמידו המובהק של רבי ישראל מאיר מזרחי.

ברם אודה ולא אבוש כי לא ידעתי לפענח את פשר החתימה בתשובה שבספר 'אדמת קודש', שממנה נראה כביכול שלא המחבר כתבה כי אם אחיו הג"ר מאיר מזרחי, בעוד שמרהיטת התשובה נראה בבירור כי מעטו של רבי משה מזרחי יצאו הדברים.

לאסוקי שמעתא
המשך מעמוד ד'

תמיהות מסוגיות ערוכות המשתמעות ששיש למלכי ישראל בל דיני מלך

והנה רבות יש לתמוה בשיטת הרמב"ן שמלכי ישראל מעולם לא היה דינם כמלכים גמורים אלא כשופטים ושוטרים, דהרי כמה וכמה גמרות ערוכות מצאנו דיני מלכות נוהגים במלכי ישראל.

א' בגמ' הוריות יא. מבואר הדין שיחיד שנתחייב חטאת מביא כשבה או שעירה והמלך מביא שעיר דווקא, ושנינו שם בגמ' (ע"ב) שבזמן ששימשו מלכי ישראל ומלכי יהודה יחדיו היו מביאין כל אחד מהם שעיר, וכל אחד נחשב מלך גמור ותנאי המלכות בדבר זה הוא שאין על גביו אלא ה' אלוקיו, שכל מי שנתמנה לנשיאות העלוונה ביותר בישראל הדינו מלכות מביא שעיר.

והנה, מדברי הגמ' שם מבואר דא"צ לזה דין מלכות גמורה דגם רבי יהודה הנשיא שהיה נשיא ולא מלך היה מביא שעיר ורק מפני שהיה נשיאות של ראש גולה בבבל לא היתה נחשבת נשיאותו נשיאות שלימה.

אכן לדעת הרמב"ן דמלכי ישראל לא היו רק כגדר שופטים ושוטרים ומלכי יהודה היו מלכים בשלימות, לכאורה לא היו יכולים להביא שעיר. וצ"ע.

ב' בגמ' סנהדרין מוח. מבואר דבאחאב שהיה מלך ישראל נהג דין הרוגי מלכות שנכסיהם למלך, ועיי"ש ברש"י, "הרוגי מלכות - שנתחייבו מיתה למלכי ישראל כגון שמרדו בו דכתיב (יהושע א) כל איש אשר ימרה את פיך וגו'". ואם מלכות אחאב לא היתה רק בגדר שופט ושומר אין להחשיבו כהרוגי מלכות.

ג' בגמ' סוטה מא: מבואר דבאגריפס המלך נהג הדין שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ונלמד מקרא דשום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, וזה לא יתכן לכאורה אם נאמר דגדר מלכות ישראל הוא רק בדרגת שופט ושומר.

וצ"ע בכל זה על שיטת הרמב"ן.

הדלקת נרות חנוכה בשמן שריפה
המשך מעמוד יב'

לכאר הטעם מדוע באמת מותר להדליק בשמן שריפה, מאחר שאסור להשתמש לאורה לא חישינן שמא יטה, אבל אביי לא רצה לקבלה, כי מאחר דילפינן לקמן מדכתיב משמרת תרומותי שיש מצוה ואף חיוב ליהנות בשעת השריפה, אם כן איך יכול להיות שמותר להדליק בשמן שריפה מחד גיסא, ומאידך גיסא אסור להשתמש לאורה, הלא זהו תרתי דסתרי אהודי.

יט] אולם כי אמרוה משמיה דר' יוחנן קיבלה, כי הרי ר' יוחנן יליף את מצות הביעור מדכתיב ולא בערתי ממנו בטמא וכו', ולמשנת הרי שלפי דרש זה אין חיוב ליהנות בשעת הביעור, רק שיש היתר ליהנות ותו לא, ואם כן לפי זה שפיר יש לומר שאסור להשתמש לאורה, ואף על פי כן יהיה מותר להדליק נר חנוכה בשמן שריפה, ולכן אז קיבלה אביי שפיר ודו"ק.

מדכתיב משמרת תרומותי, שאז אנו למדים צריך לשמרה גם בשעת שריפה, וזאת על ידי שיהנה ממנה, הרי זה בגדר חיוב, שהוא מוכרח ליהנות מהשמן בשעת השריפה, אבל לפי דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן, דילפינן חובת ביעור מדכתיב ולא בערתי ממנה בטמא, ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת, י"ל שכבר אינו חובה עד כדי כך שיש איסור לשרוף בלא הנאה, אלא רק שיכול ליהנות ממנה אם ברצונו ליהנות, אבל אין זה בגדר חובה ומצוה שיהנה.

יח] מעתה יבואר שפיר מדוע בתחילה כשאמרוה לאביי שרב סבר שאסור להשתמש לאורה לא קיבלה, כי כפי שנתבאר הלא הכא מיירי גם על שמן שריפה, ששמן זה אסור להדליק בשבת אבל מותר להדליק בחנוכה, ולמשנת הרי שרבי ירמיה בא

חברת חוגי תורה – ישכר באהליך
דקדק חסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בשיר שבח ורון לאל הטוב אשר בחר בנו
מכל עם ורוממנו מכל לשון, ונתן לנו את
חמדתו הגנוזה תורת אמת, בקול רינה
ותודה והמון חוגג, ובברכת שהחינו
וקיימנו והגיענו לזמן הזה, שמחים אנו
להודיע בואת את כל אנשי שלומנו וקנים
עם נערים,

כי בעצת קדשו וברכתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

נתחיל בסייעתא דשמיא
ללמוד
מסכת חולין
מסדר קדשים

במסגרת לימוד 'עמוד היומי'

שע"י חברת
'חוגי תורה – ישכר באהליך'

התחלת הלימוד בחמשה עשר שבט הבא עלינו לטובה

וכהנה דרבה לקראת ביאת משיח עדיקנו
ועבודת בית המקדש
פרטים על מעמדי הסיומים יבוא

ישיבת לומדי תורה דחסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

קול ששון

ברכת מז"ט לתורמי תרומת הקודש לרגל השמחה במעונם

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הרה"צ ר' **אלתר משה טברסקי** שליט"א
הרב **צבי אריה הלברשטאם** שליט"א
להולדת הנינה/הנדה/הבת

פרנסי הישיבה
הרה"ח ר' **אחון אלי אדלר** ויליאמסבורג
חבר הישיבה באה"ב
לנישואי הנבי

הרה"ח ר' **פנחס נפתלי ענגלנדר** לאנדאן
לאיו"ש הנבי

הרה"ח ר' **אחון מאיר ארליך** בני ברק
לאיו"ש הנבי

הרה"ח ר' **אברהם ברוגער** בית שמש
להולדת הנדה

הרה"ח ר' **אחון זוד גליק** לאנדאן
להולדת הנבי

הרה"ח ר' **ישראל משה זירנפלד** בני ברק
להולדת הנדה

הרה"ח ר' **יעקב חיים בלאנדער** בארא פארק
מוה"ר **מרדכי אלימלך דים** ירושלים
מוה"ר **מנחם אהרן פרידמאן** בני ברק
מוה"ר **יעקב שפיטצער** לאנדאן
להולדת הנבי

הרה"ח ר' **שלמה מיכאל בייגעל** בני ברק
מוה"ר **יצחק מנחם בלאנדער** לאנדאן
מוה"ר **אברהם ברוגער** בית שמש
מוה"ר **ישראל פסח גליק** לאנדאן
מוה"ר **שמואל זאב גרינפלד** לאנדאן
מוה"ר **נפתלי יוסף דים** ירושלים
מוה"ר **יחזקאל מאיר ליפשיץ** ירושלים
מוה"ר **שמעון מאנדל** בני ברק
מוה"ר **מתתיהו צבי רובנר** ירושלים
מוה"ר **אלימלך רוקח** לאנדאן
להולדת הבת

הרה"ח ר' **אשר בארד**
הרה"ח ר' **יוסף צבי בייגעל**
הרה"ח ר' **אברהם בלאנדער**
הרה"ח ר' **ירושלם צבי גליק**
הרה"ח ר' **יצחק יוסף גליק**
הרה"ח ר' **שמעון אלימלך גליק**
הרה"ח ר' **צבי אריה גראס**
הרה"ח ר' **נחום גרינוואלד**
הרה"ח ר' **ונגאל גרינפלד**
הרה"ח ר' **חיים אברהם דים**
הרה"ח ר' **ישראל האכמיצער**
הרה"ח ר' **אשר יוסף האפמאן**

הרה"ח ר' **משה יונתן האפמאן**
הרה"ח ר' **יוחאל הרצל**
הרה"ח ר' **אלעזר וייזער**
הרה"ח ר' **משה זאב ליבער**
הרה"ח ר' **אחון יחזקאל ליפשיץ**
הרה"ח ר' **שמעון אברהם מאנדל**
הרה"ח ר' **אחון זוד גייטשטאט**
הרה"ח ר' **אליקים אלימלך פרידמאן**
הרה"ח ר' **חיים קאניג**
הרה"ח ר' **אלחנן יונה רוקח**
הרה"ח ר' **אחון רייכמאן**
הרה"ח ר' **יהושע יעקב רייכמאן**

הרה"ח ר' **משה אליעזר בייגעל** לאנדאן
מוה"ר **יואל ליפשיץ** לאנדאן
מוה"ר **יחזקאל רייכמאן** לאנדאן
מוה"ר **שלמה זאב רייכמאן** לאנדאן
מוה"ר **דוד שפיטצער** לאנדאן
ליו"ש הנבי

הרה"ח ר' **משה ליב וואלמאן** ירושלים
מוה"ר **יחזקאל רייכמאן** לאנדאן
מוה"ר **יהושע יעקב רייכמאן** ציריך
מרת **גייטשטאט** (א"ר מאיר) אלעד
לאיו"ש הנבי

הרה"ח ר' **יחזקאל יעקב גרינוואלד** ויליאמסבורג
מוה"ר **יוסף האכמיצער** ויליאמסבורג
מוה"ר **שלמה וייזער** מאנטשעסטער
מוה"ר **שאל שמואל אלעד**
לאיו"ש הבת

הרה"ח ר' **משה שלמה משה האפמאן**
מוה"ר **אחון צבי וואלמאן**
מוה"ר **ישראל חיים מאנדל**
מוה"ר **משה אברהם אביש רייכמאן**
מרת **אייזנברג** (א"ר אשר ולי)
מרת **בראנסדארפער** (א"ר ששה חיים)
מרת **דיס** (א"ר יהושע ברוך)
מרת **ליפשיץ** (א"ר יעקב מאיר)
מרת **שווארץ** (א"ר מנחם אהרן)
מרת **שפיטצער** (א"ר אברהם)

הרה"ח ר' **משה יוסף גליק** בני ברק
לע"נ אמו מרת **חנה לאה** ל"ה
בת הרה"צ ר' **ישראל אריה מפרעמישלאן** זצ"ל
נלב"ע כ"ג טבת תשל"ד

נדבת
הרה"ח ר' משה שמעון פרידמאן הי"ד
וויליאמסבורג
לרגל נישואי בנו החתן
המו"מ בתו"ש חיים שלמה ניי"ו
עב"ג הכלה שתחי'
יתברך ממעון הברכות בכל מילי דמיטב,
וידוה מהם ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה
ויהא קשר של קיימא ובנין עדי עד

חברת חוגי תורה – ישכר באהליך דקדק חסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ברוב כבוד ויקר מגישים אנו ברכת מזל טוב נלכבה
להרה"ג מוה"ר ר' אליהו שמוטץ שליט"א
בית שמש
אשר מעשיר גלינונו במאמריו המשובחים במדור 'עמודי דגירסא'
עם פנינים נפלאים על העניינים הנלמדים במסגרת העמוד היומי מדי שבוע בשבוע
לשמחת הולדת הבן ניי' במז"ט ובשעטו"מ
יתברך ממעון הברכות בכל מילי דמיטב ושירוהו רוב תענוג ונחת דקדושה ממנו ומכל
יו"ח מתוך הרחבת הדעת
הנהלת 'חוגי תורה'
קוראי מאמריו

נדבת
הר"ר **ישראל כהן הי"ד**
בית שמש
לרגל שמחת
הולדת הבת תחי'
יה"ד שיוכה לגולה לתורה
ולחופה ולמעש"ט ולחיות
ממנה ומכל יוצ"ח רוב תענוג
ונחת דקדושה מתוך בריות
גופא ונהורא מעליא

נדבת
הר"ר **מנחם קרויטזיט הי"ד**
בני ברק
לרגל שמחת
הולדת הבת תחי'
יה"ד שיוכה לגולה לתורה
ולחופה ולמעש"ט ולחיות
ממנה ומכל יוצ"ח רוב תענוג
ונחת דקדושה מתוך בריות
גופא ונהורא מעליא

נדבת
הר"ר **יצחק אייזיק דים הי"ד**
בית שמש
לרגל שמחת הולדת הבן ניי'
יה"ד שיוכה להכניסו בבריתו
של אאע"ה בעתו ובזמנו
ולגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט ולחיות ממנו
ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת
דקדושה מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא

נדבת
הר"ר **יהודה שפרונג הי"ד**
לונדון
לרגל שמחת הולדת הבן ניי'
יה"ד שיוכה להכניסו בבריתו
של אאע"ה בעתו ובזמנו
ולגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט ולחיות ממנו
ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת
דקדושה מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא

נדבת
הרה"ג ר' **אלי' שמוטץ הי"ד**
בית שמש
לרגל שמחת הולדת הבן ניי'
יה"ד שיוכה להכניסו בבריתו
של אאע"ה בעתו ובזמנו
ולגדלו לתורה ולחופה
ולמעש"ט ולחיות ממנו
ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת
דקדושה מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא